

Наталія Лємешева

МИСТЕЦТВО

Наталія Лемешева

МИСТЕЦТВО

Підручник інтегрованого курсу для 4 класу
закладів загальної середньої освіти

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України

Кам'янець-Подільський

«Абетка»

2021

УДК 7.01(075.3)
Л44

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України
(наказ Міністерства освіти і науки України від 16.01.2021 № 53)

ВИДАНО ЗА РАХУНОК ДЕРЖАВНИХ КОШТІВ. ПРОДАЖ ЗАБОРОНЕНО

Підручник створено
за Типовими освітніми програмами для початкової школи,
розробленими під керівництвом Р. Б. Шияна та О. Я. Савченко,
затвердженими Міністерством освіти і науки України

Умовні позначення:

Слухання

Зображення

Запитання та завдання

Гра на інструментах

Рухлива хвилинка

Спів

Лємешева Н. А.

Л44 Мистецтво : підруч. інтегрованого курсу для 4 кл.
закл. заг. середн. освіти / Н. А. Лемешева. – Кам'я-
нець-Подільський : Абетка, 2021. – 120 с. : іл.

ISBN 978-966-682-418-2.

УДК 7.01(075.3)

ISBN 978-966-682-418-2

© Н. А. Лемешева, 2021

© ТОВ «Абетка», 2021

© ТОВ «Абетка», оригінал-макет, 2021

ЛЮБИЙ ЧЕТВЕРТОКЛАСНИКУ! ЛЮБА ЧЕТВЕРТОКЛАСНИЦЕ!

Пропоную тобі у четвертому класі здійснити мистецьку подорож у незвичайні місця планети. Зануритись у красу самотніх і неперевершених творів мистецтва різних народів світу.

Учися, вдивляйся, вслухайся, відчувай, виконуй, твори і насолоджуйся!

Бажаю творчих успіхів!

Розділ І. МИСТЕЦЬКІ МАНДРІВКИ ДАЛЕКИМИ КРАЇНАМИ

У ВИХОРИ МИСТЕЦТВ

Упродовж тисячоліть люди в різних куточках світу намагалися втілити творчі поривання та художньо передати своє ставлення до світу. Для цього вони використовували такі засоби: форма, звук, колір, слово, рух... Так поступово сформувалися види мистецтва: образотворче (графіка, живопис, скульптура), архітектура, музичне, танцювальне, театральне.

*С. Харунобу.
Мудрість (Чі), із серії
«П'ять чеснот»*

*О. Ренуар.
Дочки Катюля
Мандеса*

*Е. Грассе.
Дерев'яні фігури
морескьєрів*

ГРАФІКА

ЖИВОПИС

СКУЛЬПТУРА

лінія, контраст
темного і світлого

об'ємна форма,
фактура поверхні

колір,
колорит

Використовуючи слова-підказки, визнач і назви види образотворчого мистецтва, до яких належать художні твори. Які засоби виразності використали митці для їх створення?

М. Скорик. «Мелодія ля-мінор».

Хто виконавець чи виконавиця твору? Соліст (солістка), ансамбль чи оркестр? Які почуття викликав у тебе цей твір? Охарактеризуй мелодію, темп, динаміку цього твору.

помірно

тихо

наспівно

повільно

гучно

ніжно

зворушливо

ЕКСПЕРИМЕНТУЄМО

Послухай ці мелодії. Порівняй їх. Відповідно до твого настрою обери одну з них і виконай в одному з темпів. Свій спів можеш супроводжувати звучанням музичного інструмента.

швидко

не дуже швидко

повільно

помірно

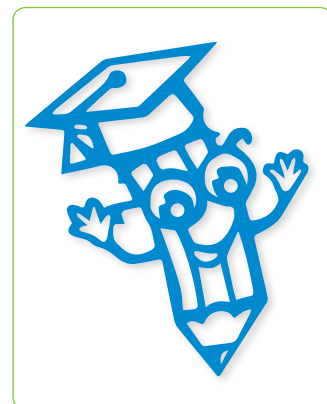

Декоративно-прикладне мистецтво – одне з найдавніших мистецтв у світі. Воно завжди доповнювало середовище людини. Традиційне народне мистецтво сприяло появі та розвитку професійного мистецтва.

 Розглянь зразки, пригадай і назви найпоширеніші в Україні види декоративно-прикладного мистецтва, з якими ти ознайомився (ознайомилася) на уроках мистецтва раніше.

 Створи разом із дітьми твого класу різнокольорові паперові прикраси в техніці витинанки. Прикрасьте ними простір вашого класу.

«Дружній клас». Музика і слова О. Товтін.

В школі дружно ми усі тут живемо,
 Один одного ми виручаємо,
 Тут живемо ми всім класом, мов сім'я,
 Усіх друзів дуже-дуже люблю я.

Приспів

Пригадай правила співу. Обери відповідне.

чітко вимовляти
приголосні

робити рухи
руками

чітко промовляти
закінчення фраз

співати гучніше за усіх

співати заокругленим звуком

Проговори і відтвори ритм гуморески Грицька Бойка.

Чого з ганчірками весь клас?

За чистоту змагання в нас!

Ну, а чого так розкричались?

Бо ми за тишу вже змагались!

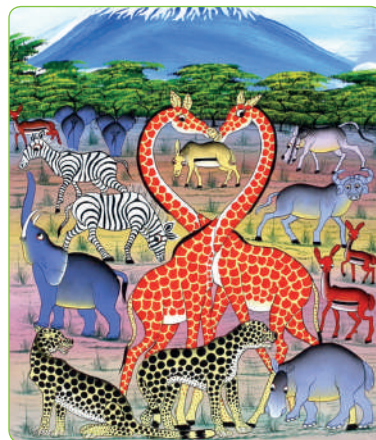
АФРИКАНСЬКІ МОТИВИ

Мистецтво не має меж і кордонів. Не віриш? Пропоную тобі завітати у різні місця земної кулі і переконатися у цьому. Тож – у мистецьку подорож!

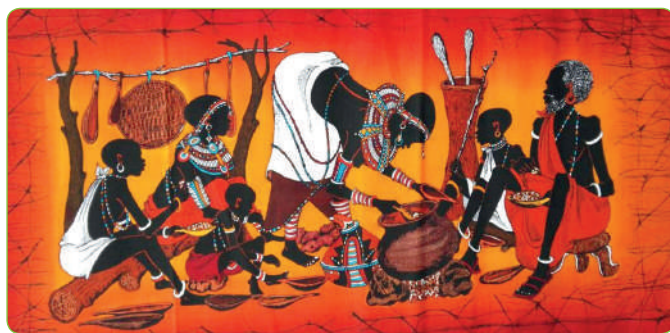
Африка – континент блакитного неба і яскравого сонця, сухої трави і зелених дерев, різноманітних і самобутніх мистецьких традицій.

*Оглафа Ебітарі Перрін.
Її ритм і блюз*

*Живопис у стилі
Тінга-Тінга*

Африканський настінний батик

Роздивися роботи африканських митців. Які емоції в тебе вони викликали? Про що вони тобі «розповіли»? Обговори разом із друзями, які засоби виразності (колір і спрощені форми зображень) допомогли митцям розкрити красу художніх образів.

Незвичайним звучанням і багатими ритмами лунає музика Африки. Подивись, яке розмаїття барабанів і ударних інструментів в африканських народів! Адже в музиці і танцювальному мистецтві народів Африки провідними є ритми.

Дізнайся з Інтернет-джерел, як звучать музичні інструменти: там-там, джембе, уду та інші.

Весела Африка.

Перегляд. Музичні інструменти Африки.

ДОСЛІДЖУЄМО

Порівняй орнаменти. Поміркуй, чому мистецтво різних народів нерозривно пов'язане з природою.

*Трипільський
будинок
(Україна)*

*Лемківська
прикраса
(Україна)*

*Африканський
будинок*

*Африканська
прикраса із
бісеру*

Пригадай, що таке ритм. Охарактеризуй його в образотворчому, музичному та танцювальному мистецтві.

Створи разом із друзями прикраси на шию та руки, розпиши їх орнаментами. Використай для творчості одноразові паперові тарілки, картон тощо.

Варіант 1

Варіант 2

ЄГИПЕТСЬКІ МОТИВИ

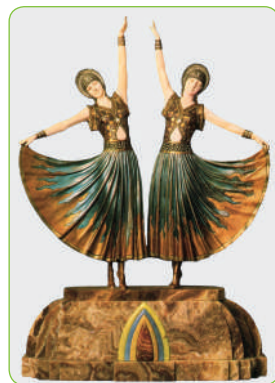
Вирушаймо до Єгипту! Ні, не тільки на відпочинок, а й милуватися красою мистецтва. Яскраві та незвичайні єгипетські візерунки популярні серед митців світу. Часто їх створюють за мотивами давніх єгипетських настінних розписів.

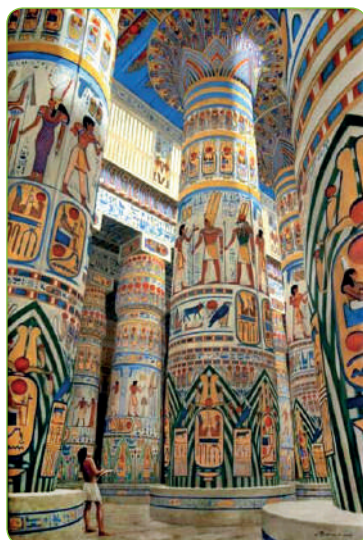
*Ювелірна
колекція
Freywille*

*Кеті Перрі
під час виступу*

*Деметр Чіпарус.
Єгипетські
танцівниці*

Настінний розпис – сюжетно-тематичні й орнаментовані композиції, виконані фарбами на поверхні стіни (стелі, колони тощо).

С. Шварц. «When You Believe» (саундтрек до мультфільму «Принц Єгипту»); Дж. Верді. Марш з опери «Аїда».

Який із творів пісенного характеру, а який – маршового? Поясни. Схарактеризуй мелодію, ритм і темп.

Які музичні інструменти (струнні, ударні, духові) зображені на давньоєгипетському розписі?

Саундтрéк – звукове оформлення фільму, мультфільму, комп'ютерної гри.

Перегляд. Мультфільм «Мистецтво давнього Єгипту» (Уроки тітоньки Сови «Всесвітня картинна галерея»).

Що нового ти дізнався (дізналася) про мистецтво Єгипту?

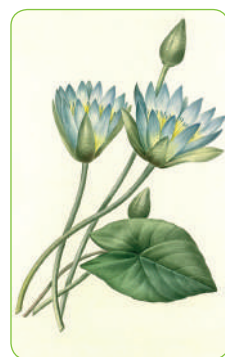
ДОСЛІДЖУЄМО

Це давньоєгипетське письмо. Як ти гадаєш, що можуть означати ці зображення?

Розглянь стилізовані (узагальнені та декоративно спрощені за формою і кольором) зображення лотоса. Порівняй їх із реалістичними.

Стилізовані зображення

Реалістичні зображення

МОТИВ

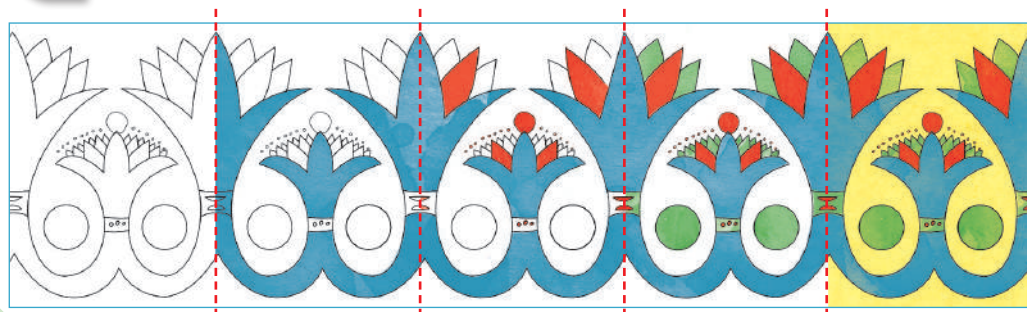
Мотив – характерний елемент орнаменту.

Вислови міркування, чому подані орнаменти називають стрічковими. Що ними прикрашають? Схарактеризуй їхні мотиви. Що свідчить про шану давніх египтян до квітки лотоса?

Намалюй стрічковий орнамент із квітами лотоса.

«Дзвінки-дзвіночки». Музика і слова І. Танчака.

Там, у лі - сі, на по - лян - ці див - ні зву - ки чу - ти вран - ці.
 По - да - ють їх в хо - ло - доч - ку ча - рів - ні дзвін - ки - дзві - ноч - ки.
 Приспів
 Дзінь - дзі - лінь, дзень - дзе - лень, дзінь, дзі - лінь дзе - лень, дзе - лень.
 Дзінь - дзі - лінь, дзень, дзе - лень, дзінь, дзі - лінь, дзе - лень, дзе - день.

Пригадай «помічників» у записі музики.

до ре мі фа соль ля сі

До, ре, мі, фа, соль, ля, сі –
 Знають ноти ці усі.
 Дім, у яким вони живуть,
 Нотним станом діти звуть.

Розгадай ребуси. З отриманих слів-відгадок склади речення про мистецтво.

й м бро нат нор пара ка
 клама пог д ка льшиво бус

У вільний час переглянь один із мультфільмів про Давній Єгипет («Принц Єгипту», «Єгиптус» та інші). Поділись своїми враженнями.

ДИВО-САДИ

Тисячі років тому з-поміж гарячих пісків пустелі у місті Вавилон зазеленіли незвичайні сади. Їх створив вавилонський цар для своєї дружини. Це була величезна ступінчата диво-піраміда багаторівневих садів, де росли різноманітні породи дерев і кущів, духмяні квіти, виноградні лози.

Мартен ван Гемскерк. Верхові сади і Вавилонська вежа

Про що «розповіла» картина? Пригадай, що таке композиція. Роздивися світлини та скажи, чому композиційні уміння важливі у садово-парковому мистецтві.

Оранжерея в парку Версальського палацу. Франція

Національний дендрологічний парк «Софіївка». Україна

Садóво-пáркове мистецтво – мистецтво створення декоративних садів, парків, ділянок зелених насаджень.

К. Дебюссі. Прелюдія «Вітер на рівнині», п'єса «Сади під дощем» із циклу «Естампи».

Які емоції викликав кожен твір? Чи однакові вони? Порівняй засоби виразності музичних творів: темп, динаміку, мелодію. Обговори з дітьми твого класу, який із них найбільше впливає на створення емоційного враження. Схарактеризуй відчуття, які виникли під час прослуховування музики за допомогою слів-підказок.

смуток

незадоволення

спокій

захоплення

тривога

напруження

упевненість

щастя

радість

задоволення

ДОСЛІДЖУЄМО

Оглянь сучасні будівлі. Поміркуй, як будівничі посприяли у вирішенні проблеми екології у містах.

Еко-готель у Сінгапурі

*«Вертикальний ліс».
м. Мілан, Італія*

Розглянь квіти. Придумай їм назви.

Намалюй декоративну композицію «Квіти диво-саду». Починай свою роботу із замальовки композиційного центру. Доповни композицію іншими елементами, врівноважуючи її. Добери кольори та розфарбуй художніми матеріалами за твоїм вибором.

У вільний час подивися відео про Національний дендрологічний парк «Софіївка» – перлину садово-паркового мистецтва України.

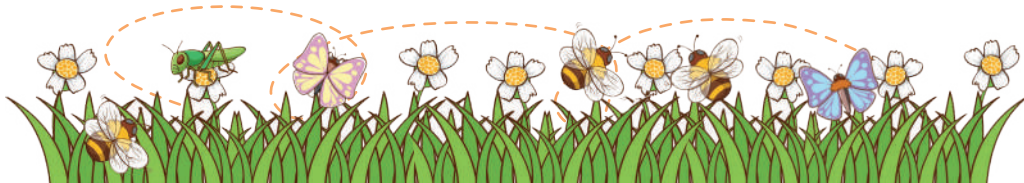
Заспівай пісні на слова М. Познанської у різних музичних розмірах. Перед співом продумай темп, гучність виконання пісні. Співаючи, диригуй.

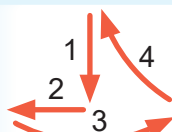
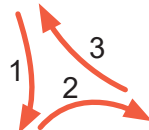
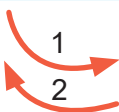
Я всім - ха - юсь со - неч - ку: "Здас-туй, зо - ло - те!"
 Я всім - ха - юсь кві - точ - ці: "Хай во - на рос - те!"
 Бджіл - ці ус - мі - ха - юсь я: "Ти ле - ти, ма - ла!"
 Лю - дям ус - мі - ха - юсь всім, зи - чу їм доб - ра!

При - ро - да нам як рід - ний дім, во - на у - сім, як ма - ти.
 Щоб лад зав-жди був в до - мі тім, про це нам тре - ба дба-ти.

Музичні розміри, схеми їх диригування.

Разом із дітьми твого класу поміркуйте, як за допомогою мистецтва можна вплинути на збереження краси і чистоти нашої планети.

АРАБСЬКІ КАЗКИ

Арабська казка про пригоди Аладдіна та Джина з чарівного каганця здобули велику популярність у світі. Вона перекладена десятками мов, багаторазово екранізована, за її мотивами створені мультсеріали, театральні постановки.

Кадри з мультфільму «Аладдін»

Мюзикл «Аладдін»

Фільм «Аладдін»

Що «розповіли» тобі світлини про Аладдіна та його друзів? Обговори разом із дітьми твого класу, чому різні митці (ілюстратори, мультиплікатори, творці декорацій і костюмів театральних вистав) використовують такі засоби виразності:

багатство
кольорів

довершеність
техніки виконання

своєрідність
візерунків

Н. Рота. Опера «Чарівна лампа Аладдіна», В. Кохановська. Мюзикл «Аладдін і чарівна лампа» (фрагменти). Алан Менкен. «Арабські ночі». Пісня з мультфільму «Аладдін».

Схарактеризуй музику кожного фрагменту. Які твори належать до музично-театрального мистецтва, а які – до кіномистецтва? Що тобі відомо про оперу і мюзикл? Чим вони схожі, а чим відрізняються?

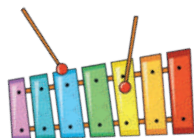

ТЕАТРАЛІЗУЄМО

Робота в групі. Оберіть музичні інструменти та придумайте звукове оформлення до вірша. Поміркуйте, з якою гучністю та у якому темпі необхідно його виконувати.

Десь далеко на сході є місто Багдад,
Де купається все у зелених садах...
Там скарби нечисленні та мудрі казки
Нас запрошують в давні-предавні віки.
І одна з них, звичайно, про хлопця та Джина,
Про прекрасну Жасмін та любов Аладдіна.

*П. Браницький.
Казка «Аладдін» (фрагмент)*

Відомі на увесь світ орнаменти східних килимів ручної роботи. Елементи їхньої композиції килимів розміщують у формі прямокутника (квадрата), кола тощо. Мотиви орнаментів створюють замкнений рух. Тому такі орнаменти називають **замкненими**.

Розглянь композиції візерунків арабських килимів. Визнач вид орнаменту кожного килима.

геометричний

тваринний

рослинний

стрічковий

замкнений

Створи замкнений орнамент для килима-літака із казки «Аладдін» у техніці апплікація.

Килимáрство – виготовлення килимів, стародавній художній промисел.

Музика мультфільму «Аладдін» студії Волта Діснея наскрізно пронизана інтонаціями чарівного арабського Сходу.

Виконай пісню «Арабська ніч» А. Менкена, зверни увагу на рух мелодії, незвичність ритму.

Я при - і-хав зда-ля, де га - ря-ча зем-ля, де вер-блю-ди між дюн пли-вуть. Де ра-

ді-ють гос-тям там і всім, ти за-тям, бо зух-валь-ців не люб-лять тут.

2. Сонце смажить кістки,
Вітер носить піски,
А від спеки скипає чай.
Отже, часу не гай,
А на килим сідай
І в країну казок прилітай.

Пригадай, що означають ці знаки:

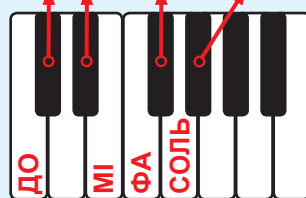
дієз $\sharp$ – підвищує ноту на півтону,

бемоль $\flat$ – понижує ноту на півтону,

бекар $\natural$ – відмінює дію бемоля і дієза.

На клавіатурі фортепіано такі звуки – це чорні клавіші.

ДО $\sharp$ МІ $\flat$ ФА $\sharp$ СОЛЬ $\sharp$

Розгадай ребуси. Про кого вони тобі нагадали?

АРАБСЬКІ КАЗКИ (продовження)

А чи відомо тобі, що авторкою розповідей про Аладдіна та багатьох інших персонажів арабських казок є красуня Шахерезада? Вона розповідала перед сном султану неймовірні історії про Аладдіна, Алі-Бабу, Сіндбада-мореполивця та інших... Мабуть, тому збірка цих казок отримала назву «Тисяча і одна ніч».

С. Смірнов. Шахерезада

Ілюстрація з комп'ютерної гри серії Anno

Вислови припущення, сюжет якої казки зображено на ілюстрації? Хто є її персонажами? Де відбуваються події? Уяви, що ти на кораблі. Хто (що) довкола тебе? Які зображення здаються близькими (далекими) від нас? Що зробив художник, щоб показати їх далекими?

По-особливому «розповідає» нам казки музика. Наприклад, симфонічна сюїта Миколи Римського-Корсакова «Шахерезада» знайомить із Сіндбадом-мореплавцем, який у своїх подорожах потрапляв у низку фантастичних пригод.

Сіндбад: легенда семи морів (мультфільм)

М. Римський-Корсаков. Сюїта «Шахерезада». Ч. I. «Море і корабель Сіндбада».

Пригадай, що таке «сюїта». Про що «розповіла» тобі музика? Поясни. Це програмна чи непрограмна музика?

Інструментальні твори, які написані на певну тему (сюжет), належать до **програмної музики**.

ДОСЛІДЖУЄМО

На початку кожної музичної «розповіді» сюїти «Шахерезада» звучать музичні теми Султана та Шахерезади. Схарактеризуй і порівняй їх.

Султан

Шахерезада

– це басовий ключ.

За допомогою мережі Інтернет досліди елементи колажів і знайди у них вирізки з журналів, обгортки, частини одягу, зміїну шкіру, чорницю, шматки тканини тощо.

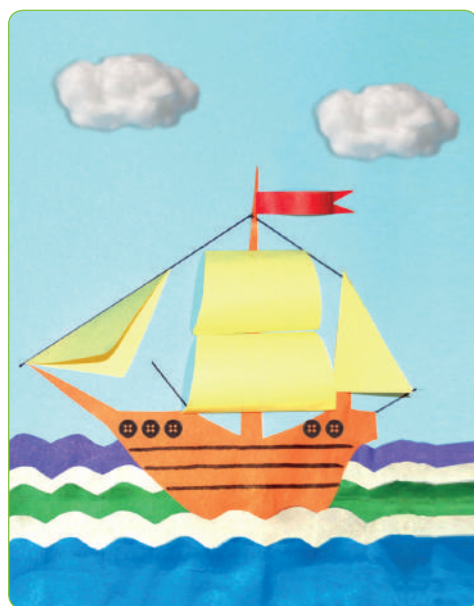
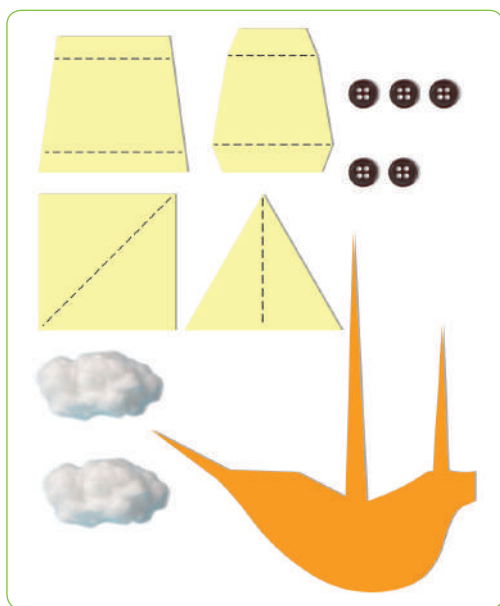
Д. Шапіро. Жовтий окунь

Л. Форостецька. Знак води

Створи зображення корабля Сіндбада-мореплавця у техніці колаж у такій послідовності: наклеї на тло хвилі, корпус корабля і вітрила із кольорового паперу, ілюмінатори – ґудзики, хмарки із вати тощо.

Колаж – наклеювання на основу різних за кольором і фактурою матеріалів.

Розучи і виконай пісню «Золота зіронька» (музика і вірші Н. Май).

Зо-ло-та, зо-ло-та зі-ронь-ка у не-бі. Із не-бес спо-гля-да,
 ди-вить-ся на те-бе. **Приспів** Зо-ло-ті про-мін-ці па-да-ють до-до-лу.
 Щас-тя зи-чать у-сім, а бі-ди-ні-ко-ли!

2. Золота, золота зіронька ранкова,
 Розцвіта, розцвіта в небі волошковім. *Приспів*

Поміркуй, як ти будеш виконувати пісню.

Темп	Гучність	Настрій
швидко	гучно (<i>f</i>)	весело
повільно	тихо (<i>p</i>)	сумно
помірно	не дуже гучно (<i>mf</i>)	грізно

Пригадай, де записують ноти. Прочитай текст, придумай його продовження.

Шахе зада вгими ночами по рно розповідала брі казки про нтастичні пригоди і пе творення. Вона, як в лий жисер, у різних рбах вибу вувала свої пе кази про кливого і підступного Джа ра, к тливого Аладдіна, с ливого Сіндбада-мо плавця...

АРАБСЬКІ КАЗКИ (продовження)

Хочеш дізнатися про місто, де народилися казки «Тисяча і одна ніч»? Тоді перенесемось у Багдад – одне з найдавніших міст на землі. Справжніми його скарбами є будівлі.

*Будівля університету
Аль-Мустансірія в Багдаді*

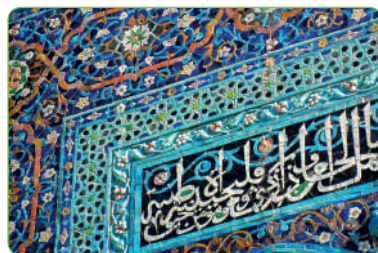

*Золота мечеть
у Багдаді*

Схарактеризуй особливості арабської архітектури.

Серед способів оздоблення арабами своїх будівель вирізняється особливий орнамент із стилізованих рослин і написів.

Поміркуй, чому його називають «музикою для ока».

Архітектурa – мистецтво проєктувати і будувати споруди, будинки.

Тож ми у старовинному Багдаді... потрапили на свято. У симфонічній сюїті «Шахерезада» одну з частин композитор назвав так: «Багдадське свято. Корабель, що розбивається об скелю з мідним вершиком».

М. Римський-Корсаков. Симфонічна сюїта «Шахерезада». Ч. IV. «Багдадське свято...»

Чи вдалося композитору відтворити атмосферу свята? Як? Чи змінювався характер твору? Доведи, що симфонічна сюїта «Шахерезада» є програмним твором.

ДОСЛІДЖУЄМО

Досліди рух мелодії. За бажанням, заспівай її. На яку лінію вона схожа? Уяви, що ти створюєш музичний твір про море. У якому регістрі та динаміці доцільно передбачити звучання цієї мелодії для відтворення спокійного, лагідного моря? А у якому – бурхливого?

ff

p

mf

f

mp

pp

РЕГІСТРИ

Низький

Середній

Високий

Досліди, як вибір авторкою формату (вертикальний, горизонтальний) вплинув на розкриття образу міста в кожному творі.

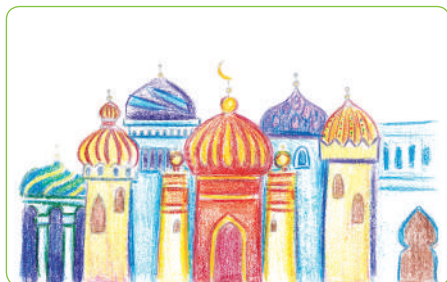
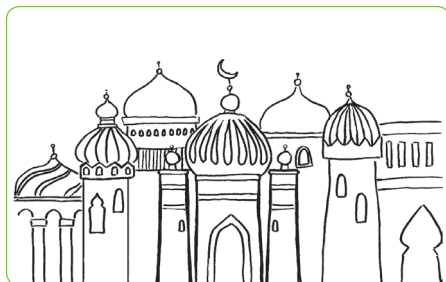

Твори Віад аль-Орфалі

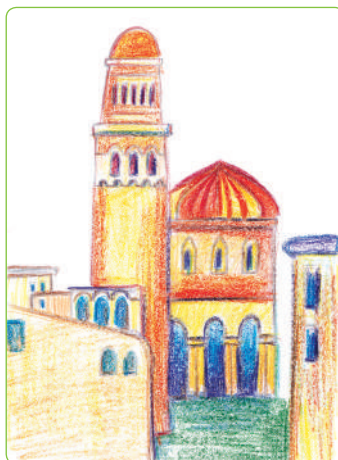
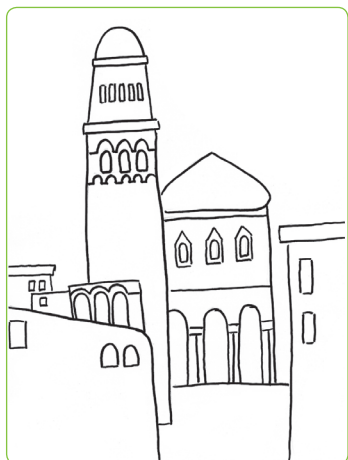

Намалюй казкове арабське місто кольоровими (восковими) олівцями.

Варіант 1

Варіант 2

Уяви себе актором. Прочитай вірш із відповідною інтонацією. Яку картину можна намалювати під впливом цього вірша?

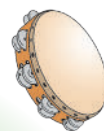
В переповнених лавках,
крамницях базару
У купців та майстрів
є багато товару:
І урюк, і інжир,
і халва, і цукати,
Мармелад та горіхи,
насіння, халати,
Ковдри, прянощі, сукні,
бавовна та риба.
Дивовижні прикраси
із золота, срібла.
Кожен ладен дорожче
продати товар.
Бо Багдад – є Багдад,
і базар – є базар.

П. Браницький

Які музичні інструменти зображено? Запропонуй, якими з них доцільно озвучити читання вірша.

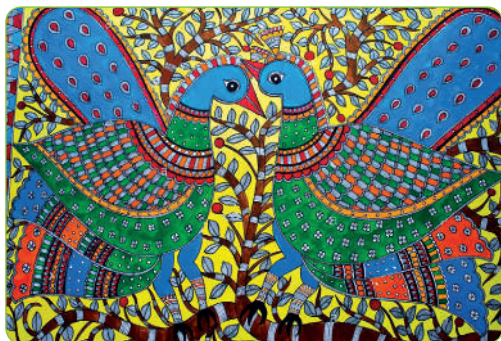

ІНДІЙСЬКІ ВІЗЕРУНКИ

Вирушаймо до Індії. Там, у місті Мадхубані на стінах будинків можна натрапити на надзвичайно красиві розписи. Ось, поглянь.

Розписи Мадхубані

Про що тобі «розповіли» індійські розписи? Чим вони особливі?

Зверни увагу на композиції із зображенням риб і слонів, їхні елементи розташовані у дзеркальній відповідності частин цілого щодо центру, середини. Такі композиції називають **симетричними**. У **асиметричній** відсутня симетрія.

Порівняй індійські розписи з українськими, використовуючи зразки в підручнику на сторінці 108.

У Індії до музики, як і до танцю, особливе – магічне ставлення. В індійському танці виконавець кожним своїм рухом, жестом, мімікою «веде розповідь». Різноманітні положення рук і ніг, міміка обличчя мають своє значення.

Перегляд. Індійський танець.

Схарактеризуй особливості танцювальної мелодії. Зобрази (рухами або графічно) мелодію індійської пісні.

ДОСЛІДЖУЄМО

Подивися, які красиві та гармонійні рухи індійських танцівниць і танцівників. За бажанням, спробуй їх відтворити.

У вільний час подивися мультфільми «Козаки навколо світу», «Ріккі-Тіккі-Таві».

*Кадр із мультфільму
«Козаки навколо світу»*

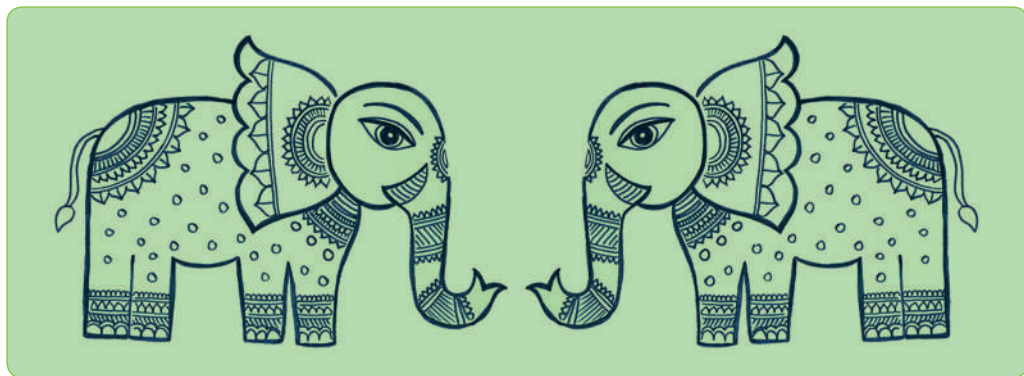
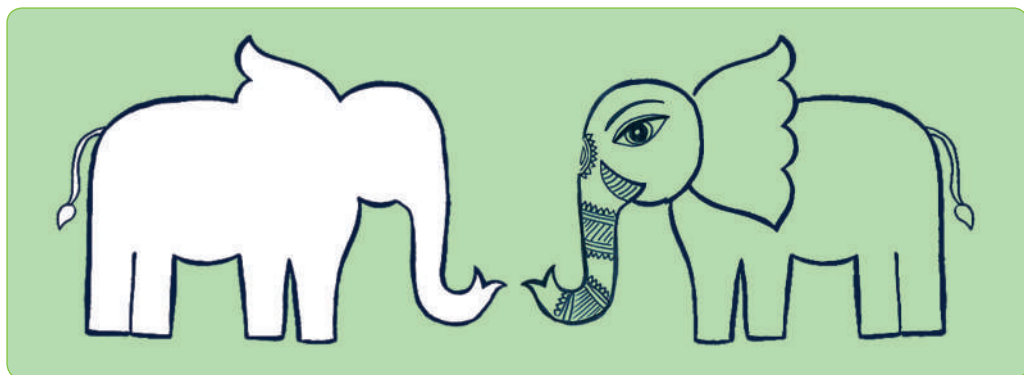
*Ілюстрація до казки
«Ріккі-Тіккі-Таві»*

Слон – шанована в Індії тварина. На честь слонів проводять фестивалі, під час яких відбуваються різні видовища: марш слонів, виступи слонів-танцюристів, майстер-класи слонів-художників, змагання слонів-футболістів тощо.

Створи за допомогою шаблона симетричну композицію із слонами. Прикрась зображення візерунками та орнаментами.

Розучи та заспівай пісню «Зелене слоненя» (музика І. Кириліної, вірші О. Вратарьова).

На ос-тро-ві Ла-бем-ба, в за-то-ці Ба-ла-бем-ба жи-
ли со-бі зви-чай-ні спі - ва-ю-чі сло-ни. Жи - ли со-бі, тай го-ді,
спі - ва-ли при на-ро-ді, а вран-ці при на-го-ді роз-
Приспів
ка-зу-ва-ли сни. Бем-ба ла-бем-ба, бем-ба ла-бем-ба, бем-ба ла-бем-ба-ба!

2. Прийшла зима на острів,
А там зима – це дощик,
Холодний довгий дощик,
Небесний водограй.
Але слонові сухо,
Бо два слонячі вуха –
Великі парасольки:
Накрійся і співай!

Приспів

3. Набридло зимувати,
Під вухами співати,
Одна єдина думка
У кожного слона:
Коли ж це сонце вийде,
Коли ж нарешті прийде,
Зелена і весела
Танцююча весна.

Приспів

Усі музичні твори мають музичну форму. Пісні складаються з куплетів. Куплети можуть складатися із заспіву і приспіву. Це – **куплетна форма**.

Схема куплетної форми

МИСТЕЦТВО ІЗ СЕКРЕТОМ

«Тонка, як листок паперу, дзвінка, як музичний інструмент, і синя, як небо між хмарами після дощу». Так говорили про китайську порцеляну. Її ще називали «білим золотом». А секрет виготовлення був державною таємницею. Сподіваюсь, ти здогадуєшся, що ми на Далекому Сході, у Китаї.

Якщо по порцеляновому посуді клацнути нігтем, почуємо мелодійний дзвін, схожий на звуки «тсе-ні-і». Тому в Китаї порцеляну називають «тсені».

Сразки китайської порцеляни

Поміркуй, до якого виду декоративно-ужиткового мистецтва належать вироби з китайської порцеляни? Порівняй традиційний народний посуд Китаю та України.

Українська кераміка

Китайська кераміка

Китайська народна музика на гучжені.

Схарактеризуй звучання гучжену. У яких кольорах уявляєш його тембр? Чи є з-поміж українських народних інструментів подібний на вигляд чи за звучанням?

Перегляд. П. Чайковський. Китайський танець з балету «Лускунчик».

Які музичні інструменти виконують мелодію? Духові чи струнні? Які рухи виконавців і виконавиць танцю? Схарактеризуй їхні костюми.

Китайський народний інструмент гучжен

ДОСЛІДЖУЄМО

Пригадай, якого характеру надає музиці мажорний (мінорний) лад. У музиці країн Далекого Сходу поширений інший лад. Це – **пентатоніка**. Щоб почути його характерні особливості, поімпровізуй на чорних клавішах фортепіано.

Створи із солоного тіста новорічні прикраси, схожі на порцелянові. Для цього змішай у посудині сухі інгредієнти: склянку дрібної солі та склянку борошна. Додай пів склянки води. Заміси тісто. Розкачай його. Виріж із пласта тіста фігури різної форми і розмірів. Витисни у кожній фігурі паличкою отвір для нитки. Після висихання розпиши їх візерунками й орнаментами за твоїм уподобанням.

У вільний час поцікався особливостями звичаїв і традицій у приготуванні пряникових прикрас у тій місцевості, де ти живеш.

Розучи пісню «Winter» (музика А. Олейнікової, текст К. Орлова). У якому характері потрібно її виконувати? На що потрібно звернути увагу, щоб досягти очікуваного результату?

Придумай рухи до пісні та виконай їх.

A - mong the sea - sons of the ye - ar we like win - ter most of all.
 Cause it's much sno - w eve - ry where we have our ho - ly - days.
 We make sno - w - balls, we make sno - w - balls, we play games, we play games.
 Pr.
 We make sno - w - men, we make sno - w - men, we can skate.
 2. Win - ter has it's o - wn char - ming and in spite it's cold o - ut - side,
 eve - ry thing is nice and shi - ny we are hap - py? Red and white.

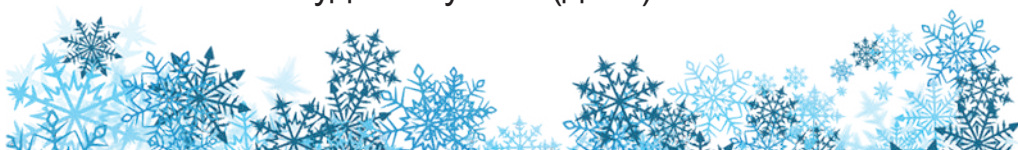

3. Хоч і холодно зимою –
 Дуже любимо її.
 Ми підемо грати в сніжки
 І надінем ковзани.

Приспів:

Нам морози (двічі)
 Не страшні. (двічі)
 Будемо гулять (двічі) залюбки!

ПАРАД НОВОРІЧНИХ ПЕРСОНАЖІВ

Хочеш дізнатися, як святкують Новий рік у Японії? Тоді знайомся – Сегацу-Сан, його ім'я означає Святий січень. Він носить національне вбрання та упродовж «золотого тижня» бажає усім успіху в Новому році. У цей час діти виготовляють прикраси для оселі, запускають повітряних зміїв. А щоб їх відвідали Сім богів щастя (успіху і працьовитості; багатства і процвітання; удачі, знань і мистецтв; мудрих учинків; співчуття та доброзичливості; довголіття), малюють листівку із вітрильником. Подарунки дарує Одзі-сан, він схожий на Санта-Клауса.

Сегацу-Сан

Сім богів щастя

Одзі-сан

У вільний час поцікався традиціями святкування та дізнайся імена новорічних персонажів різних країн світу.

ABBA «Happy New Year»; Дж. Лорд П'єрпонт «Jingle Bells» та інші пісні про Новий рік (на вибір).

Прислухайся до своїх емоцій. Як ці музичні твори впливають на твій настрій – звеселяють, засмучують, бадьорять чи навпаки – дратують?

Новорічна традиційна прикраса Японії – Кадомацу. Це композиція із гілочок сосни, бамбука тощо, якою оздоблюють кімнати, сади. Зазвичай, попарно виставляють ліворуч і праворуч вхідних дверей чи воріт. Порівняй роль японської Кадомацу та українського дідуха.

ДОСЛІДЖУЄМО

Як святкують новий рік у Китаї? Дізнайся про свято ліхтарів за допомогою мережі Інтернет.

Традиційним подарунком у Японії є листівка із зображенням тварини року та з побажаннями добра, процвітання, здоров'я і багатства.

Створи новорічну листівку із зображенням тварини, що є символом наступного року за східним календарем.

У ВИРІ БАРВИСТИХ ВІЗЕРУНКІВ МЕКСИКИ

Дізнаймося, як святкують новорічно-різдвяні свята у Мексиці. На фестивалях і карнавалах панує атмосфера свята. Учасники та учасниці театралізованих процесій за участю Марії та Йосипа із ліхтариками у руках стукають у двері будинків, співають господарям різдвяні пісні та благословляють їх.

Однією із головних різдвяних традицій є розбиття пін'яти. Це яскрава паперова іграшка, наповнена цукерками, горіхами, конфеті, які висипаються під час розбивання.

Пін'ята

Порівняй мексиканські новорічно-різдвяні традиції святкування із традиціями святкування Нового року та Різдва в Україні.

Марьячі Лос Панчос. «Латино». Ніколо Паганіні. «Концерт для гітари з оркестром» (фрагмент).

Схарактеризуй музику латино. Чи хочеться тобі танцювати під неї? Поімпровізуй.

Пригадай, що таке концерт. Поясни значення цього поняття. Схарактеризуй музику концерту Н. Паганіні.

Прочитай вірш Н. Красоткіної. Поміркуй, яка музика може озвучувати його виконання – спокійна, наспівна, ніжна чи ритмічна, запальна, бадьора. Обґрунтуй свою думку.

О! Музика! Яке це справді диво,
Вона підносить в сині небеса,
Ти невагомий і летиш щасливо,
А навкруги простори і краса.

ДОСЛІДЖУЄМО

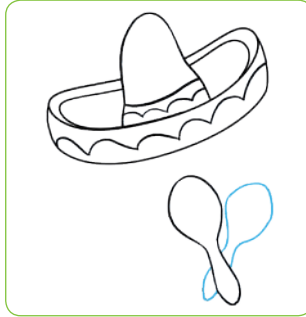
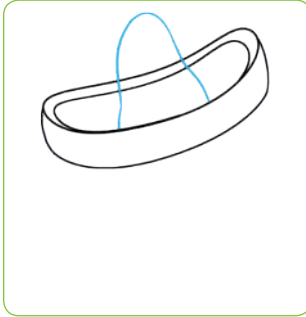

Чим особливий одяг зображених виконавців і виконавиць? Назви музичні інструменти, що характерні для мексиканської музики.

Намалюй на цупкому папері лініями форму однієї із прикрас для фотосесії. Прикрась її барвистими орнаментами. Прикріпи до прикраси паличку для тримання в руці.

Робота в групі. Створіть разом різні паперові прикраси та влаштуйте веселу «Мексиканську фотосесію».

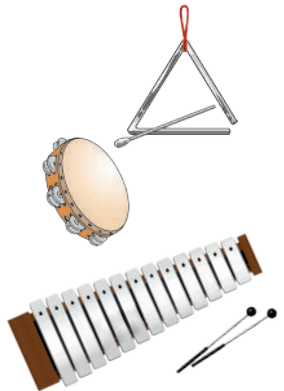
Різдвяно-новорічні свята яскраво і радісно відзначають у багатьох куточках світу. Розкажи, як їх святкують в Україні, у тебе в родині. Заспівай улюблені пісні.

Розучи різдвяну пісню «Тиха ніч» (музика Фр. Грубера, слова Й. Мора).

Ти - ха ніч, свя - та ніч, яс - ність б'є від зір - ниць.
 Не - мов - лят - ко Пре - свя - те, світ - ле, яс - не, зо - ло - те
 спо - чи - ва - є ти - хо, ти - хо в ти - хім сні.

(англ.) Silent night, holy night
 All is calm, all is bright.
 Round yon Virgin Mother and Child
 Holy Infant so tender and mild.
 Sleep in heavenly peace,
 Sleep in heavenly peace.

Розділ II. ЄВРОПЕЙСЬКІ ПОДОРОЖІ

ТАМ, ДЕ МОРЕ ЗУСТРІЧАЄТЬСЯ ІЗ СОНЦЕМ

Запрошую тебе у Грецію! У сонячну країну з дивовижними морськими краєвидами, з долинами і горами. Тут народилися давні міфи про богів Олімпа, розквітли різні види мистецтва.

П. Зографос. Пейзажі

Роздивися твори живопису. Що тобі «розповіли» про природу, час доби, пору року кожна з картин? Поміркуй, як дібрані відтінки колірної гами помаранчевого (блакитного) кольору допомогли художнику передати любов до рідної землі.

Колірна гама – ряд гармонійно взаємопов'язаних відтінків.

Мандруючи Грецією, можна відвідати безліч цікавих виставок, фестивалів народних танців і музики. Танцювальною візитівкою греків є танець сиртакі.

Перегляд. Сиртакі.

Які емоції викликав у тебе цей танець? Як розвивається музика? Який її темп? Спробуй відтворити деякі рухи танцю.

П. Зографос. Танець

Мега Йорти («Велике свято») – фестиваль грецької культури в Україні

ДОСЛІДЖУЄМО

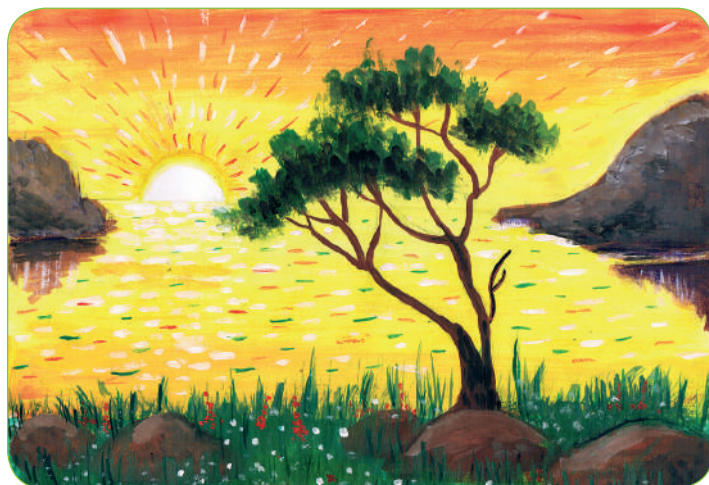
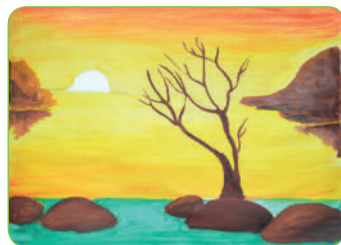
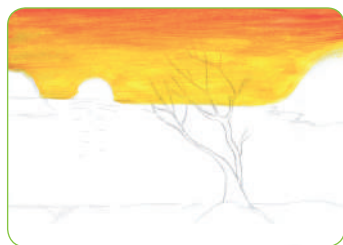
Розглянь музичні інструменти давньогрецьких музикантів. На які сучасні інструменти вони подібні? опиши одяг давніх греків.

Розглянь та обговори разом із друзями особливості послідовності зображення заходу сонця на морі фарбами.

Намалюй грецький пейзаж із морем, оливковим деревом, скелями тощо на тлі сонця, що заходить, гуашшю.

У вільний час переглянь у мережі Інтернет фото острова Березань – одного із найпривабливіших туристичних об'єктів півдня України. За бажанням, поцікався його грецькими культурними пам'ятками.

Виконай пісню «Треба мріяти завжди» (музика О. Янушкевич, слова Н. Погребняк).

Хай на вулиці мо-роз чи до-щі, тре-ба,щоб теп-ло бу-ло у ду-ші. І то-дівпох-му-рі
 Приспів
 дні, сі-рі дні ми спі-ва-е-мо піс - ні. Тре-ба мрі-я-ти зав-жди, в час у-да-чі,вчас бі-
 ди, тре-ба мрі-я - ти зав-жди, тре-ба мрі-я - ти зав - жди!

Хоч невдачі є у нас на путі,
 Щастя більше в сотні раз у житті,
 Лиш надію золоту не втрачай,
 З нами пісню цю співай,
 Ти співай, ти співай! *Приспів*

Робота в групі. Виконайте ритмічну партитуру «Сирта-кі». Починайте виконання у повільному темпі (*adagio*), потім – поступово прискорюйте.

Adagio

accelerando

Темп – швидкість виконання музики, **adagio** – повільно, **presto** – дуже швидко.

Поцікався, яке значення має слово «гама» в музично-му мистецтві.

КРАЇНА МІФІВ ТА ОЛІМПІЙСЬКИХ БОГІВ

Майже чотири тисячі років тому давні художники зобразили дельфінів на стіні Кносського палацу на острові Крит. Ніби морські божества, величезні тварини, плавно ковзаючи, здійснюють свій танок у прозорих водах, охороняючи спокій підводного царства.

Пригадай відомі тобі твори анімалістичного жанру. Назви види образотворчого мистецтва, до якого вони належать. Разом із дітьми твого класу обговоріть, як настінні розписи змінюють вигляд архітектури. Чому давні греки зображали на стінах палацу дельфінів?

У Давній Греції велике значення мав театр. Актори грали просто неба у різних масках, утілюючи позитивних чи негативних персонажів вистави. Грандіозні вистави грецького театру можна побачити і в наш час, відвідуючи Еллінський фестиваль.

Розглянь споруду давньогрецького театру. Які її складові успадкували сучасні театри? Роздивися маски грецького театру. Скажи, якого персонажа уособлює кожна з них (доброго, злого, сумного, веселого тощо). Обґрунтуй.

Вангеліс «Пісня моря», ДіДюЛЯ та ОТТА-оркестр «Грецька».

Поміркуй, чому грецький композитор Вангеліс назвав цей твір «піснею». Добери характеристики до твору «Грецька».

Мелодія

пісенна

танцювальна

маршова

Темп

повільний

помірний

швидкий

Динаміка

тиха

одноманітна

гучна

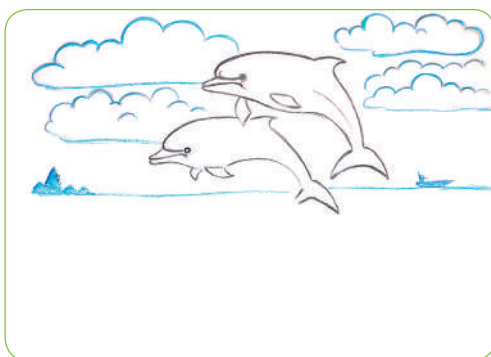

ЕКСПЕРИМЕНТУЄМО

Намалюй фарбами хвилі з різним характером у колірній гамі синього.

Намалюй фарбами дельфінів, відтворюючи настрій моря відповідними відтінками колірної гами синього.

У вільний час подивися мультфільми про дельфінів «Історія мрійника», «Фліппер і Лопака» та інші.

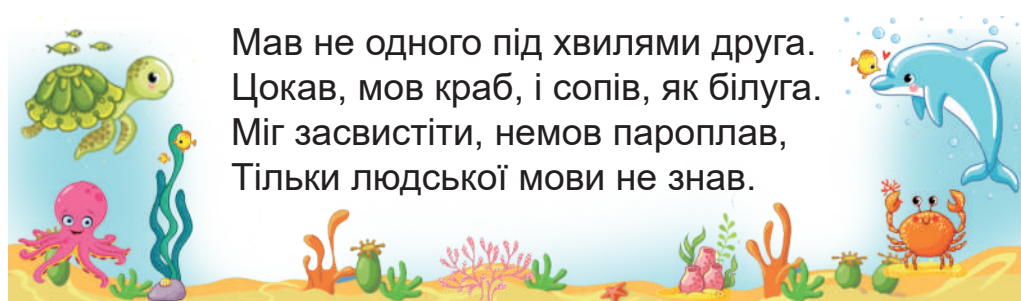
Виконай пісню про дельфіна на слова М. Пригари. Поімпровізуй із темпом її мелодії: виконай швидко, повільно, прискорюючи, уповільнюючи.

Ви про дель-фі-на чу-ли чи ні? Пла-вав дель-фін у мор-ській гли-би-ні.

Знав че-ре-па-ху, знав вось-ми-но-га, знав, де в під-вод-ні пе-че-ри до-ро-га.

Прискорення й уповільнення темпу в музиці позначають італійськими словами:

accelerando [аччелерáндо] (*accel.*) – поступово прискорюючи;

ritenuto [рітенúто] (*rit.*) – поступово уповільнюючи.

Гра «Упізнай». Покажи рухами дію, наприклад, гру у сніжинки, танець на дискотеці, гру на музичному інструменті тощо. Діти твого класу нехай відгадають і назвуть твою дію.

ЧАРІВНИЙ ВЕНЕЦІАНСЬКИЙ КАРНАВАЛ

А чи знаєш ти країну, де народилася опера? Країну, яка є батьківщиною найвідоміших митців світу? Країну, де найсмачніша піца і спагеті? Так, це – Італія!

Там щорічно відбувається Венеціанський карнавал – традиційне, яскраве видовище, яке захоплює, зачаровує, перехоплює подих, залишається незабутнім спогадом у пам'яті кожного, хто хоч раз побував на ньому. Головний атрибут дійства – дивовижні, несподівані маски.

Роздивись фото та поміркуй, як єднає Венеціанський карнавал види мистецтва.

музичне
МИСТЕЦТВО

театральне
МИСТЕЦТВО

МИСТЕЦТВО
ТАНЦЮ

образотворче
МИСТЕЦТВО

Італійське слово «barca» означає «човен». У місті Венеція народилися пісні човнярів – **баркароли**. Вони є плавними і наспівними, а в акомпанементі – мірним погойдуванням. Нагадують хвилі, що набігають одна на одну. Під впливом цих пісень народилися інструментальні баркароли, написані композиторами різних країн.

Ц. Йонг. Венеціанський захід сонця

Ж. Оффенбах. Баркарола з опери «Казки Гофмана».
Ю. Весняк. «Баркарола».

Порівняй ці музичні твори, схарактеризуй темп, мелодію, ритм, тембр. Що їх об'єднує?

ДОСЛІДЖУЄМО

Музичний інструмент мандоліна італійського походження й до сьогодні популярний в Італії. Його попередницею є старовинна лютня.

Знайди в мережі Інтернет, як звучать лютня та мандоліна. Розкажи друзям, рідним про свої враження від їхнього звучання.

Лютня

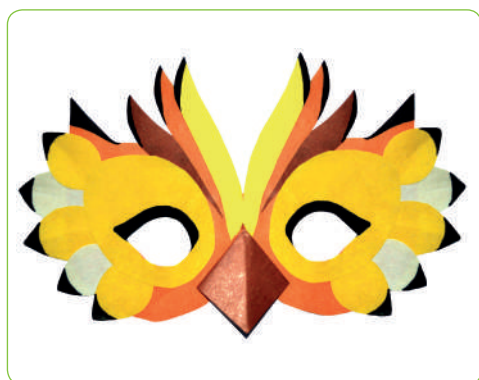
Мандоліна

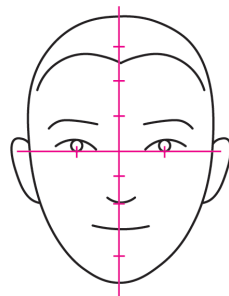
Досліди форму замальовок масок. Кого (що) вона тобі нагадала?

Створи разом із друзями з кольорового паперу маски для шкільного карнавалу чи театральної вистави.

Виготовляючи маску, зверни увагу на те, що очі людини розташовані на середині голови за горизонталлю. Відстань між очима дорівнює довжині ока.

Ідеї для творчості

Італія славиться видатними співаками.

Уяви себе відомим співаком (співачкою). Виконай голосом мелодію «Баркароли» з опери Ж. Оффенбаха.

Розучи і заспівай у відповідному характері пісню «Кольоровий світ» (слова і музика М. Мазур).

Дощик ллє цілий день, стукає в віконце,
Не виходить з-за хмар золотаве сонце,
Ми візьмемо до рук фарби кольорові:
Добрий вечір, дощику, світ такий чудовий! (2)

Темну ніч, сірий день гарно розфарбуєм,
Заспіваєм пісень, мрію намалюєм,
В небо кульки летять різнокольорові:
Добрий день, країно, світ такий чудовий! (2)

Разом із друзями виконайте ритм вірша у такій послідовності: по черзі (соло) → усі разом.

Навкруг і музика, і спів,
Всі весело танцюють,
Чарівність масок і вогнів.
Це – карнавал вирує.

ПЕРСОНАЖІ ІТАЛІЙСЬКОЇ КОМЕДІЇ

Венеціанський карнавал щорічно відкриває святкова регата – каналами пливають убрані човни з пасажирами у костюмах і масках. У цей час просто неба з ранку і до пізньої ночі виступають музиканти, танцівники, фокусники, оркестри. Популярні вуличні персонажі імпровізованого народного театру – Арлекін, Коломбіна, П'єро та інші.

К. Сомов. Італійська комедія

Роздивися портрети персонажів комедії масок і визнач, про кого йдеться.

Сентиментальний,
закоханий, довірливий

Чарівна, кмітлива,
грайлива дівчина

Бешкетник, який не вміє ні читати, ні писати

*А. Манукян.
Арлекін*

*К. Сомов. Коломбіна
(фрагмент)*

*П. Пруна.
П'єро*

Німецький композитор Роберт Шуман створив фортепіанний цикл «Карнавал», де ти можеш почути музичні «портрети» масок Венеціанського карнавалу.

Р. Шуман. Цикл «Карнавал»: № 2 «П'єро», № 3 «Арлекін».

Перегляд (за бажанням). «Карнавал». Балет на музику Р. Шумана.

Схарактеризуй музичні «портрети». Поміркуй, про якого персонажа «розповідає» музика. Поясни.

П. Сезанн.
П'єро і Арлекін

жива

пустотлива

яка ніби стрибає

легка

ДОСЛІДЖУЄМО

У музичних творах, написаних у тричастинній формі, музика першої і третьої частин за характером подібна. А другої (середньої) – інша, зазвичай контрастна.

Р. Шуман. «Карнавал». «Панталоне і Коломбіна».

Досліди тричастинну музичну форму.

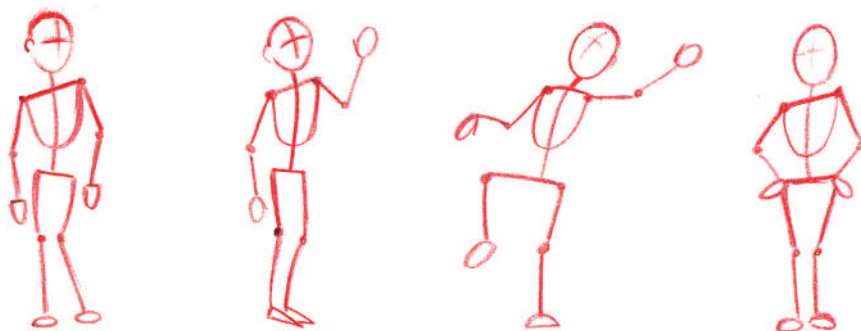
У першій і третій частинах п'єси музика «розкриває» портрет Коломбіни: вона, ніби, танцює на пуантах. У другій частині – жартує над старим Панталоне, заграє до нього і тікає.

Схема тричастинної форми

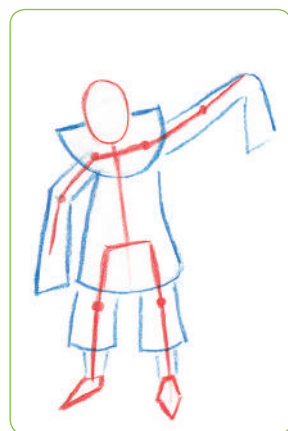

Досліди замальовки. Визнач розміри голови щодо тулуба, довжини частин рук і ніг. Зверни увагу на особливості передачі руху.

Намалюй кольоровими олівцями портрет персонажа (портрети персонажів) Венеціанського карнавалу в повний зріст.

Перед тобою – пісні персонажів карнавалу. Поміркуй, як їх потрібно виконати (темп, динаміка, штрихи), щоб створити музичні образи персонажів італійської комедії. За бажанням, разом із друзями створіть один із творів «П'єро і Коломбіна», «П'єро і Арлекін», «Арлекін і Коломбіна» у тричастинній формі.

Співавтузі надривно печальний наш П'єро. піс-
ні про Коломбіну і про свою любов.

Його одяг весь у латках, свято без нього не свято,
Витівках невтомний він безтурботний Арлекін.

Святкова, весела, грайлива в строка-тім наряді вона-Коломбіна!

Гра «Музична форма» (у парах / трійках). Перша група дітей – виконавці та виконавиці домовляються, яку музичну форму з двох різних ритмів (двочастинну або тричастинну) будуть відтворювати. Друга група дітей – слухачі та слухачки мають відгадати та назвати музичну форму з ритмів.

СВІТ ЧУДЕС І РОЗВАГ

Продовжуємо наші мандрівки. Відвідаємо Францію – батьківщину кіно і мультфільмів, законодавицю моди, володарку смаколиків. У передмісті Парижу – столиці Франції – є справжній європейський Діснейленд, де народжуються найдивніші Діснейісторії і здійснюються найзаповітніші мрії.

Пригадай, із якими персонажами Діснея ти ознайомився (ознайомилася) раніше на уроках мистецтва. Словесно «змалюй» їх портрети.

Гра «Пантоміма». Відгадай Діснейперсонажа, якого показує твій друг (подруга) – мім.

А ще у Франції жив казкар Шарль Перро. Його казки, що увійшли до збірки «Казки матінки моєї Гуски», відомі на увесь світ. Не віриш? «Попелюшка», «Кіт у чоботях», «Червона шапочка», «Хлопчик-мізинчик», «Спляча красуня»...

Французький композитор Моріс Равель, ніби чарівник, розкрив двері музичного замку з цими казковими персонажами, написавши однойменний цикл із дитячих п'єс «Моя матінка Гуска».

М. Равель. «Моя матінка Гуска»: «Хлопчик-мізинчик», «Красуня і Чудовисько».

Опиши, як музика допомогла уявити образ хлопчика, який заблукав у лісі. Які засоби виразності використав композитор? Охарактеризуй мелодію, темп твору, музичні образи Красуні і Чудовиська на основі відчуття контрасту в музиці. Як у творі втілено чарівне перетворення чудовиська у принца? Як змінюється музична тема твору?

ДОСЛІДЖУЄМО

«Павана Сплячої красуні» – найменша п'єса циклу, усього 20 тактів, написана в **одночастинній формі**. Вона відтворює закінчену музичну думку (період).

Мелодія, що звучить ніби здалеку, поступово розвивається, «розповідає», як Спляча красуня прокидається від столітнього сну.

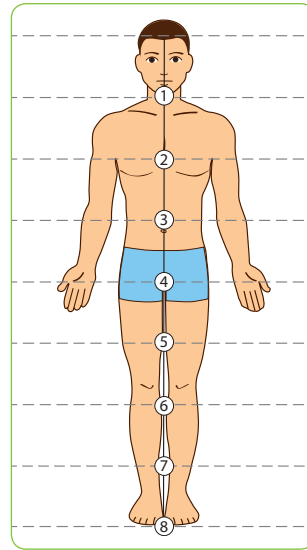
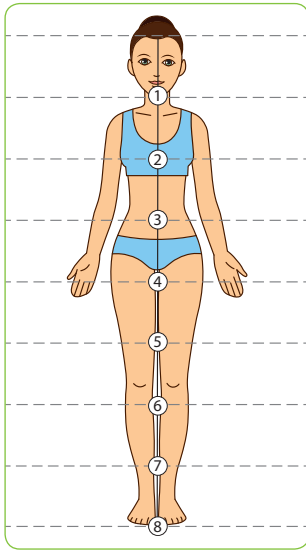

М. Равель. «Моя матінка Гуска»: «Павана Сплячої красуні».

Роздивися схему розмірів частин тіла людини, знайди найдовший відрізок, визнач розміри його частин.

Зліпи разом із друзями з пластиліну ілюстрацію до фрагменту казки Шарля Перро «Хлопчик-мізинчик». «...Тож коли Хлопчик-мізинчик узув чоботи, вони приїшлися йому впору, ніби на нього були шиті. Тоді він побіг просто до двору короля».

Разом із дітьми твого класу придумайте і «розкажіть» сюжет власної казки «Нові пригоди Хлопчика-мізинчика».

Розучи «Лагідну пісню» (музика і вірші Н. Май). Виконай її лагідним і ніжним звучанням голосу. Добери відповідний темп і динаміку.

Ла-гід-на і сонячна, ніжна, як вес-на, рідна мо-я ма-тін-ка, зіронька яс-
 на! За-бри-нить ве-сел-ко-ю не-бо го-лу-бе, Ма-мо, ма-мо, сер-день-ко,
 я люб-лю те-бе. Ма-мо, ма-мо, сер-день-ко, я люб-лю те-бе.

Мудрістю освячене диво-джерело,
 Як тобі віддячити, мамо, за добро?
 Приспів

Поміркуй, як потрібно виконувати цю пісню – весело, грайливо, активно, бадьоро, лагідно, ніжно. Який та-нець нагадує тобі мелодія пісні?

Перегляд. На дозвіллі переглянь пісочну анімацію за музикою М. Равеля «Моя матінка Гуска».

Добери і назви музичні інструменти, тембрами яких ти б озвучив (озвучила) Хлопчика-мізинчика, Червону ша-почку, Красуню і Чудовиська, Попелюшку. Обґрунтуй.

ГРАЦІЯ КЛАСИЧНОГО ТАНЦЮ

Пліє, жете, пірует, фуєте... Що за дивні слова? Їх розуміють хореографи усього світу. Декілька століть тому французький балетмейстер П'єр Бошан описав правила благородної манери танцю. Так Франція стала батьківщиною класичного танцю, а французька термінологія – загальноприйнятою для танцюристів світу.

Е. Дега. Зірка

Продовжи речення «Щоб зафіксувати на картині світ балету, митець...».

Обговори разом із дітьми твого класу особливості засобів виразності, що допомогли художнику створити образи балерин.

чистота і
свіжість кольору

поєднання малюнка
з кольором

ніжні переливи
відтінків кольорів

колірні контрасти

м'яка манера письма

У Франції на королівських балах залюбки танцювали різні придворні танці. Завітаймо і ми на один із них, де галантні кавалери з вишуканими дамами танцюють старовинний французький танець менует.

Перегляд. G. F. Haendel. Watermusic (Minuett I-II-etc).

Л. Боккеріні. «Менует». П. Моріа. «Менует».

Порівняй менуети, написані у різні часи. Поміркуй, під який із них могли б танцювати зображені на картині танцівники та танцівниці. Поясни. Як ти вважаєш, який із менуетів написано у наш час? Визнач, у якій музичній формі написано менует Л. Боккеріні.

Ч. Маннуччі. Менует

ДОСЛІДЖУЄМО

Спробуй відтворити один із рухів танцівниць балету присідання (пліє), стрибки (жете, кабріолі тощо), обертання (піруети, фуєте) та ін.

Виготов рухомий шаблон танцівниці (танцівника) з цупкого паперу. (Для з'єднання деталей скористайся м'яким дротом).

Перетвори шаблон на паперову ляльку-танцівницю (танцівника). Для цього виготов з паперу костюм. Наклей його на шаблон. Домалюй риси обличчя та деталі. Оживи ляльку рухами відомих тобі па класичного танцю.

Робота в групі. Разом із друзями створи композиції балетних сцен із паперовими ляльками, що танцюють.

Схарактеризуй мелодію, якою можна озвучити вірш про балерину. За бажанням, наспівай її. За змоги добери на синтезаторі найвлучніший, на твою думку, тембр до цієї мелодії.

Як лебідка білокрила,
Кружля на сцені балерина,
Струнка, тендітна та легка
Майстерно робить різні па.

Розглянь рухи танцівниць і танцівників менуету. Спробуй відтворити їх. Схарактеризуй одяг танцюристів. Вислови міркування, чи зручно було б танцювати у такому вбранні рок-н-ролл, брейкданс тощо.

Фарфорові статуєтки

У АНГЛІЙСЬКІЙ КАЗЦІ

Подорожуємо до Великої Британії, щоб пофантазувати разом із Мері Поппінс – нянею-чарівницею, що виховує дітей в одній із лондонських сімей. Своїх вихованців Мері навчила двом найголовнішим у житті речам: умінню бачити казкове в звичайних речах і не боятися будь-яких змін.

Міхаеле Разі. Мері Поппінс

Фільм «Мері Поппінс повертається»

Мюзикл «Мері Поппінс повертається»

Роздивися світлини. опиши людей, місце та час казкових подій.

Перегляд. Кінофільм «Мері Попінс» (1964) (фрагмент).

Що незвичного у цій кінострічці? У ній поєднано анімацію (мультфільм) і зйомки реальних акторів. Ось, які бувають дива! Схарактеризуй музику і танець, який виконують персонажі кінотвору.

ДОСЛІДЖУЄМО

У кінофільмі «Мері Попінс, до побачення!» діти разом зі своєю нянею відвідали Школу танців Мадам Коррі. З-поміж великої кількості танців виокремлюють народні, класичні (балет), бальні та інші.

Поміркуй, які танці вивчали у Школі Мадам Коррі – старовинні чи сучасні. Обґрунтуй. А які танці подобаються тобі і твоїм друзям?

Перегляд. Кінофільм «Мері Попінс, до побачення!» фрагмент «Школа танців Мадам Коррі».

Народні танці

Класичні танці (балет)

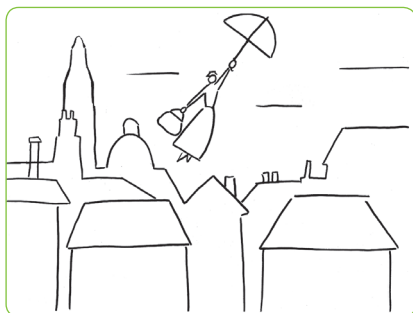
Бальні танці

Усе майно Мері складається з парасольки і великої сумки. А ще вона літає. Порівняй замальовки та досліди, за допомогою яких засобів образотворчого мистецтва можна передати відчуття польоту.

Намалюй ілюстрацію до казки «Мері Поппінс», у якій зображено епізод польоту. Використай художні матеріали та техніку виконання за твоїм уподобанням.

Заспівай пісню «Казкові сни» (музика і слова Н. Май).
Поміркуй, у якому темпі її потрібно виконувати.

Музична партитура пісні «Казкові сни» з українськими підписами:

Ко - ли зо - ря на не - бі ста - не, ти по - ди - вись на не - бе - са.
 Ти до - торк - нись до зір ру - ка - ми, і всі здій - снить - ся чу - де - са.
 Приспів
 У царст - ві зо - ря - но - го не - ба жи - вуть каз - ко - ві див - ні сни.
 Вно - ці спус - ка - ють - ся до те - бе, бен - те - жать ду - шу нам во - ни. —

2. Коли зоря на небі стане,
Ти зайвих слів не говори.
Ти доторкнись до зір руками
І жовтий місяць обійми.

Приспів

3. Я знаю, що приходить диво
До нас по зоряних стежках.
Любові, віри і надії
Запалить вогник у серцях.

Приспів

Розв'яжи ребуси. Використовуючи слова-відгадки, придумай міні-історію про Мері Поппінс.

БРО

С Х

НТАСТИЧНА

ПАРА КА

Г ДАЧІ

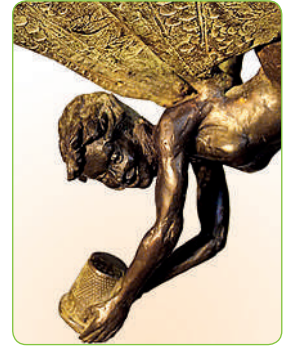
ГІСТР

М

У АНГЛІЙСЬКІЙ КАЗЦІ (продовження)

Відвідаємо місто Лондон – столицю Великої Британії. Там є бронзова міні-статуя подруги Пітера Пена феї Дінь-Дінь (автор Дайермуд Байрон О'коннор). Пітер Пен не хотів дорослішати, умів літати і жив з іншими хлопчиками на острові Небувалія, де гори, море, пірати, русалки та неймовірні пригоди.

Що ти можеш сказати про зображених персонажів? Добери слова-характеристики для кожного з них. Які кольорові поєднання, на твою думку, можуть допомогти розкрити їхні характери?

Кадри з мультфільму «Пітер Пен» Волта Діснея

Перегляд. Танець зірочок з балету Дж. Баррі «Пітер Пен», танець фей із кінофільму «Пітер Пен» (Австралія, 2003 р.)

Схарактеризуй музику танцю фей і танцю зірочок. Обери відповідне.

легка

тиха

іскриста

прозора

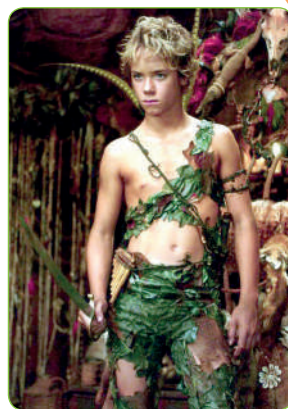
маршова

важка

танцювальна

гучна

повільна

Кінофільм
«Пітер Пен»

Перегляд. Мультфільм «Пітер Пен: у пошуках магічної книги» (фрагмент).

«Пісня про королеву фей» (слова і музика Я. Смірнова).

ДОСЛІДЖУЄМО

Досліди, у яких видах мистецтва (кіно, театрального) «оживала» ця казка. Поміркуй, чому вона така популярна.

Мультфільм
«Пітер Пен»

Оперета
«Пітер Пен»

Фільм
«Капітан Крюк»

Колективна робота. Створіть композицію із персонажами казкової повісті «Пітер Пен» у техніці набризку. Жорстким пензлем набризкайте аквареллю барвисті плямки на шаблон із вирізаними обрисами.

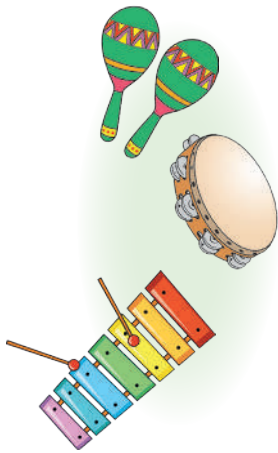

У вільний час подивися один із мультфільмів «Феї: Загублений скарб», «Феї: Чарівний порятунок».

Разом із друзями відтворіть вірш М. Шерника по черзі (соліст) – разом.

...Де діти – там нема пітьми,
Там світлим є завжди життя.
І молодіє світ дітьми,
Оновлюється в нас буття!

Хай любо голос дітвори
Лунає весело в дворі!
І що про них не говори,
А діти – у своїй порі!

Гра-імпровізація. Замість людського голосу у Дінь-Дінь – дзвін дзвіночка. За допомогою дзвіночків «розкажіть» казкові історії про фею Дінь-Дінь, капітана Гака, дівчинку Венді, хлопчиків – жителів острова Небувалія...

УГОРСЬКІ МОТИВИ

А чи знаєш ти, де було винайдено знаменитий кубик Рубіка і звичайну кулькову ручку, якою користуються учні? Це – Угорщина. У цій країні тисячі термальних джерел. І головне – запальні мелодії танців, неперевершена пишна краса архітектури, яка велично підноситься серед мальовничої природи, прикрашає вулиці та «розповідає» історію країни.

Міст Святого Северина (фото)

*Г. Тот.
Ланцюговий міст. Будапешт*

Порівняй мову фотографії та живопису. Обґрунтуй, чому кожен із цих видів мистецтва важливий у житті людей.

Архітектурний пейзаж – зображення в живописі та графіці реальної чи уявної архітектури в природному середовищі.

Німецький композитор Йоган Брамс під впливом яскравих і запальних угорських мелодій створив низку «угорських танців», у яких відтворив інтонації і характер угорського народного танцю чардашу.

Й. Брамс. «Угорські танці».
Танець № 5 (fis-moll).

Скільки частин у творі? Схарактеризуй кожную з них. Проплескай ритм мелодії. Що у творі особливого? Проаналізуй музику угорського танцю Й. Брамса.

Мелодія

пісенна

танцювальна

маршова

Темп

повільний

помірний

швидкий

Динаміка

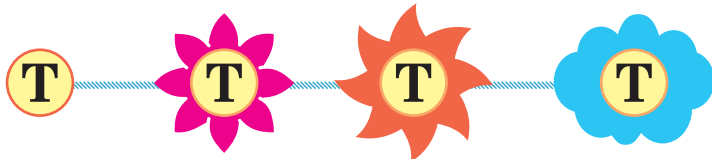
тиха

одноманітна

гучна

ДОСЛІДЖУЄМО

У музичних творах, написаних у формі **варіації**, основна тема постійно видозмінюється.

Досліди варіаційну форму на прикладі твору угорського композитора Ференца Ліста. Головна мелодія твору звучить на його початку.

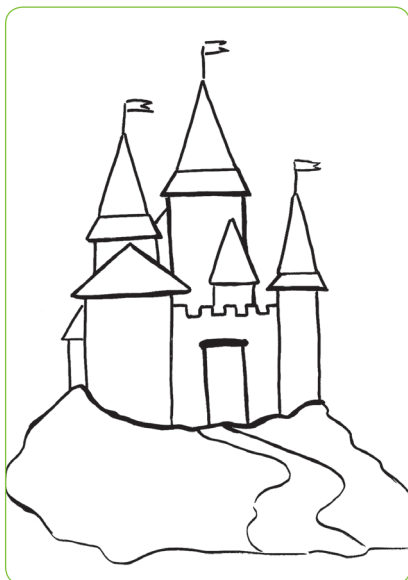
Увага! Коли упродовж звучання твору ти почуєш знайомі інтонації (це звучатиме чергова варіація), підними руку вгору.

Ф. Ліст. Концертний етюд № 3 (gis-moll) «Кампанелла».

Намалюй композицію із образом казкового замку в техніці граатографія у такій послідовності: намалюй восковими олівцями казковий замок. Змішай синю (коричневу) гуаш із милом. Шаром синьої суміші покрий тло, коричневої – замок, пагорб. Після висихання гострим інструментом (паличкою, пером) видряпай зображення замку, місяця, зірок тощо.

Розучи пісню «Що сказало Сонце?» (музика Г. Васіної, слова М. Сингаївського). Виконай її в ролях.

Спи - та - ла пта - ха в сон - ця в про - зо - рій ви - ши - ні. Де не - бо най - чис - ті - ше? Де
 кра - ще жить ме - ні? А сон - це ус - міх - ну - лось, за - гра - ло у ро - сі: "Ли - ше під мирним
 не - бом, ли - ше під мир - ним не - бом, ли - ше під мир - ним не - бом щас - ли - ві ми у - сі.

Спитала квітка в сонця:
 – Коли мені цвісти?
 Щоб ти для нас тепліше
 Світило з висоти?
 А сонце усміхнулось –

Заграло у росі:
 – Лише під мирним небом,
 Лише під мирним небом,
 Лише під мирним небом
 Щасливі ми усі!

Зверни увагу на запис мелодії угорського танцю № 5 Й. Брамса. та утворює пунктирний ритм, що дає мелодії особливу гостроту і динамічність.

Порівняй ритмічні послідовності. Використовуючи слова-підказки, схарактеризуй кожен ритм.

Ритм 1: | | | ||

Ритм 2: | | | ||

рівномірний

чіткий

гострий

нерівномірний

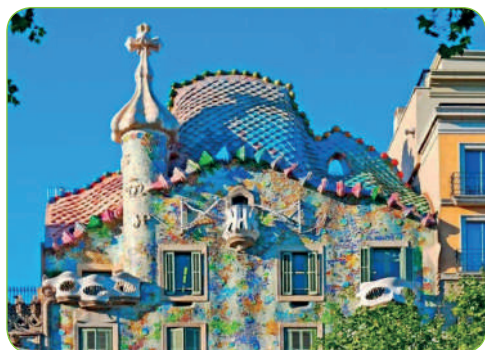

ВЕСЕЛКОВА АРХІТЕКТУРА

Мандруємо до країни яскравого сонця, запальних ритмів, кориди, футбольних шанувальників і неймовірного мистецтва. Вона, немов яскрава мозаїка, вирізняється різнобарвним національним колоритом. Тож рушаймо до Іспанії! Там, у місті Барселона, знаходяться будівлі, збудовані за проектом Антоніо Гауді. Поглянь, які вони дивовижні!

Парк Гуель

Дім Бальо

Парк Гуель

Роздивися форми архітектури. Що вони тобі нагадали? Обговори з дітьми твого класу особливості кожної будівлі. Висловіть міркування, коли будівництво переростає в художню творчість – архітектуру.

Іспанія славиться запальними музичними ритмами. Часто для ритмічного супроводу танцівниці використовують кастаньєти.

Кастаньєти

Перегляд. Іспанський танець фламенко.

Схарактеризуй мелодію, ритм, динаміку твору. Чим особливі рухи виконавиці фламенко?

Прочитай вірш Н. Красоткіної. Створи до нього різний звуковий супровід на ударних музичних інструментах.

У танці сила, радість, щастя жити,
Краса, натхнення, світлі почуття...
Ми теж красу покликані творити,
Бо танець і для нас – це є життя!

ДОСЛІДЖУЄМО

Французький композитор Моріс Равель створив усе-світньо відомий твір для оркестру «Болеро». Його музична форма – **варіації**. Утім основна тема у варіаціях не змінюється, а збагачується звучанням різних інструментів оркестру. Послухай твір уважно. При кожному вступі основної теми зверни увагу на тембри інструментів, що її виконують.

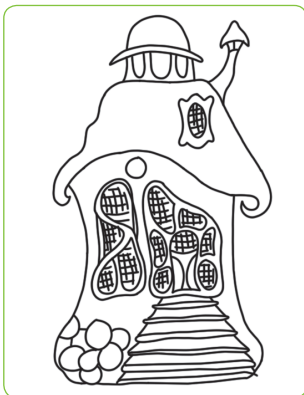
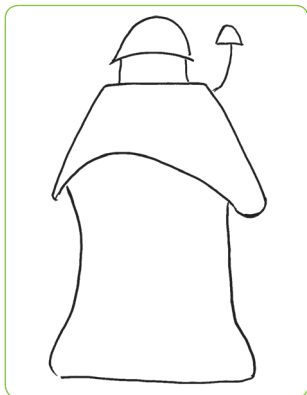
М. Равель. «Болеро».

Болеро́ (ісп. *bolero*) – іспанський парний народний танець.

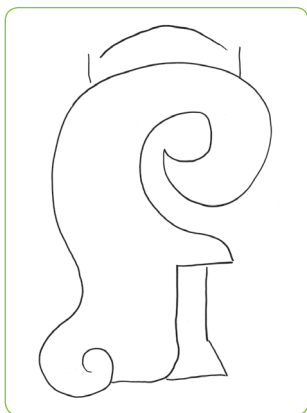

Намалюй художніми матеріали за твоїм вибором образ казкового будинку, форми якого нагадують природні форми (рослин, комах, тварин).

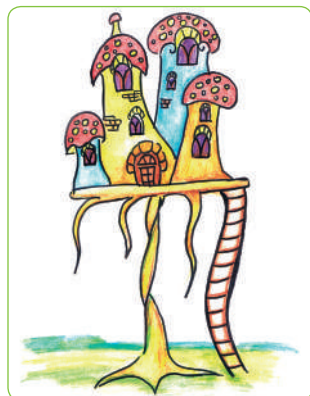
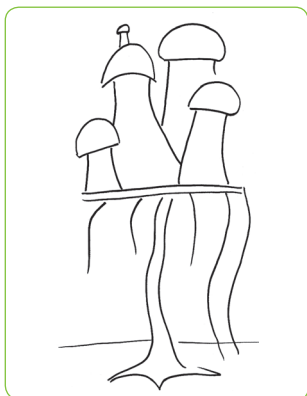
Варіант 1

Варіант 2

Варіант 3

Гра «Кращий барабанщик / барабанщиця». Разом із друзями позмагайтесь, хто краще виконає один із ритмів.

Поміркуй, яка мелодія буде «пасувати» такому віршу.

танцювальна

Архітектура буває
Як мрія, красива,
Кам'яна казка,
Людам на диво.

ніжна

наспівна

маршова

бадьора

грайлива

Розглянь сучасні споруди, що знаходяться в Іспанії. Кого (що) вони тобі нагадали? У вільний час поцікався, які матеріали використали архітектори для їх створення.

Концерт-хол

Музей сучасного мистецтва

У РИТМІ ВІДЕНСЬКОГО ВАЛЬСУ

Справжньою візитівкою Відня, столиці Австрії, вважають музичний годинник Анкер-Ур. Кожного дня опівдні на його циферблаті «танцюють» під відповідний музичний супровід фігурки видатних історичних осіб Австрії.

Музичний годинник Анкер-Ур

Щороку на одну ніч глядацький зал Віденської опери перетворюється на величезний танцювальний майданчик, на якому у всьому блиску постає світське товариство Австрії та інших країн.

Перегляд. Віденський бал (фрагмент).

Розкажи про свої враження від побаченого. Як організоване свято? Дізнайся більше про бали, що проводяться в інших містах Європи, України.

Австрія – батьківщина великих музикантів, зокрема Вольфганга Амадея Моцарта. У творчій спадщині митця є музика, яку він писав для придворних балів, для вечірніх або нічних концертів, які в літній час влаштовувалися у дворянських парках і садах. Так з'явилася «Маленька нічна серенада» – життєрадісний і надзвичайно гармонійний за формою утілення твір великого майстра.

В. А. Моцарт. «Маленька нічна серенада». Ч. I.

Чи відома тобі ця музика? Де тобі доводилося чути її? Який її характер? Схарактеризуй музичні інтонації на початку твору.

бадьорі

спокійні

закличні

похмурі

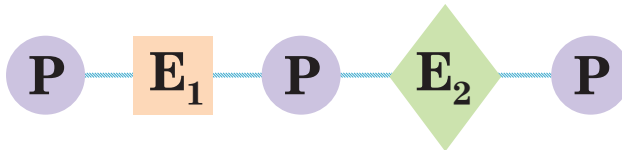
життєрадісні

Фрагменти цього твору можна почути у багатьох фільмах, зокрема «Люди Ікс 2», «Бетмен», «Чужий», «Черговий тато» та ін.

ДОСЛІДЖУЄМО

У музичному творі, написаному у формі **рб́ндо**, є основна тема (**рефрен**), яка упродовж твору повторюється у чергуванні з різними епізодами.

Досліди музичну форму рондо. Зверни увагу, як одна й та сама мелодія повторюється, ніби мотиви чергуються в орнаменті. Коли ти її почуєш, підними руку. Ця мелодія – рефрен у рондо.

В. А. Моцарт. «Маленька нічна серенада» (Ч. IV. Рондо).

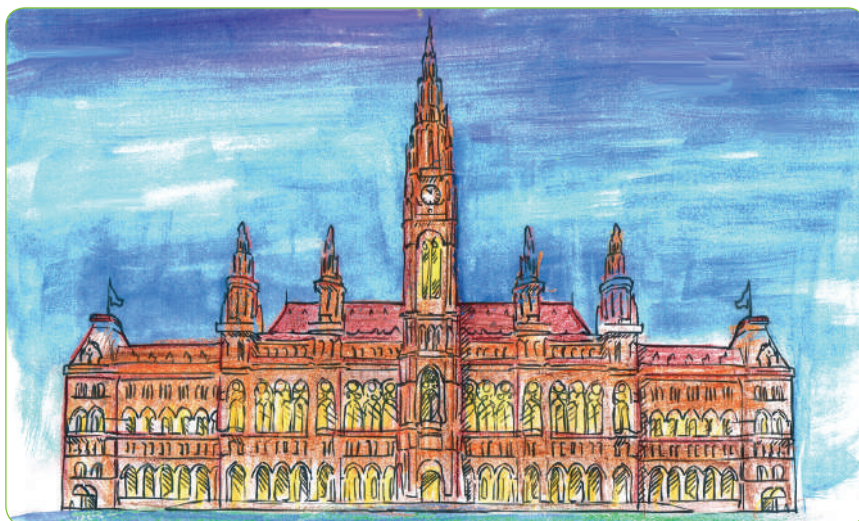
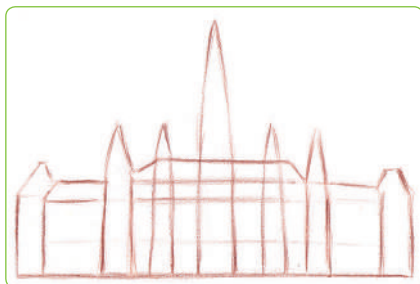
Віденська ратуша – грандіозна споруда прекрасного Відня. Особливо вражає вона у нічних вогнях.

Знайди ритми частин будівлі. Роздивися форму ратуші, назви геометричні фігури, які її утворюють.

Намалюй Віденську ратушу кольоровими (восковими) олівцями чи пастеллю.

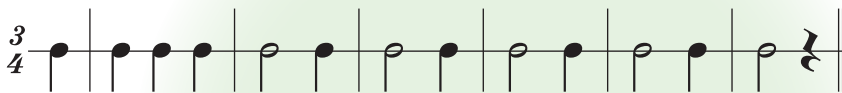

Гра «Створюємо ритмічне рондо» (у групах). Розучи ритмічну послідовність рефрену. Домовся з друзями, хто і який епізод буде виконувати. Презентуйте ритмічне рондо, чергуючи рефрен (разом) із епізодами (соло).

Рефрен

Епізод 1

Епізод 2

Епізод 3

На дозвіллі переглянь мультфільм «Маленький Моцарт».

НАТЮРМОРТ – ТАЄМНИЧА КРАСА РЕЧЕЙ

Відвідаємо Королівство Нідерланди. Саме там декілька століть тому живописці піднесли мистецтво натюрморту до досконалості.

Ян (Жан-Жак) Бауман. Квіти, фрукти і мавпа

Скористайся підказками та розгадай, яку стихію символізують елементи на картині: мушля, равлики, метелики, плоди і квіти, мавпа.

вода

земля

вогонь

повітря

Роздивися натюрморти Вінсента Віллема ван Гога та визнач, про яку пору року вони «розповідають».

Квітуча мигдалева гілка у склянці

Соняхи

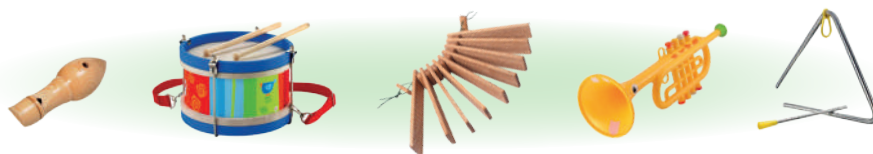
Натюрморт з яблуками, грушами, лимонами і виноградом

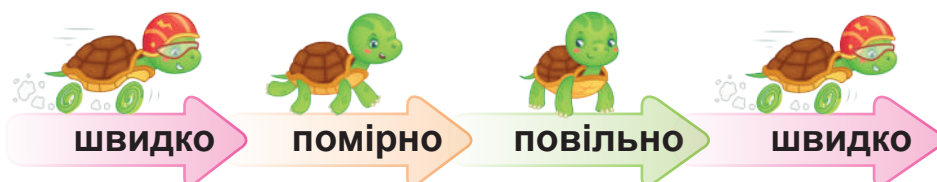
Різноманітні почуття й емоції, втілені у різнобарв'ї кольорів, найкраще можна порівняти з розмаїттям звучання інструментів симфонічного оркестру. Для нього пишуть багато музичних творів, серед яких – **симфонії**. Незвичайною є «Дитяча симфонія», у якій, крім інструментів симфонічного оркестру, кує «зозулею» свищик, тоненько звучить трикутник, гучно чути барабан та дитячу трубу. Можливо, тому її ще називають «Симфонією іграшок».

Й. Гайдн (Л. Моцарт). «Дитяча симфонія». Впізнай тембри зображених музичних інструментів.

Який характер музики? Порівняй темп музики між частинами. Він подібний чи контрастний?

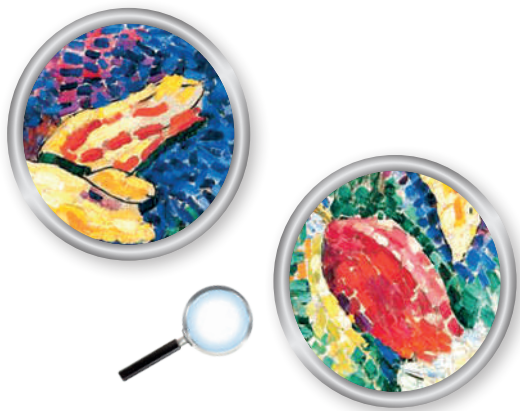
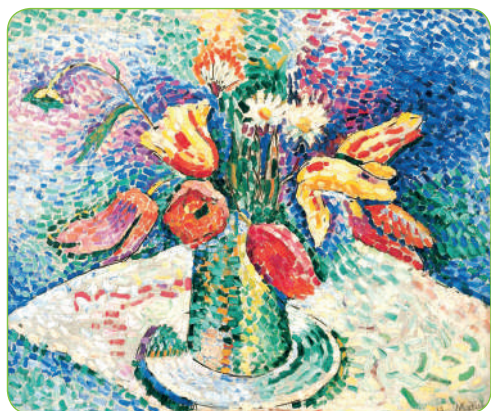
Симфонія – великий музичний твір для симфонічного оркестру, який зазвичай складається з чотирьох частин.

Заслужений академічний симфонічний оркестр Українського радіо

Розглянь картину, створену у техніці пуантилізм. Досліди особливості способу утворення похідних кольорів.

А. Матісс. Папугові тюльпани

ЕКСПЕРИМЕНТУЄМО

Утвори похідні кольори із крапок (штрихів чи мазків) основних кольорів.

Створи натюрморт у техніці пуантилізм гуашшю або іншими художніми матеріалами за твоїм вибором.

Пуантилізм – техніка утворення зображення дрібними мазками круглої (прямокутної) форми незмішаних на палітрі кольорів.

Коллективна робота. Використовуючи вірші Т. Корольової та О. Роговенко, на дитячих музичних інструментах створіть «Симфонію весни». Оберіть, хто читатиме текст, хто здійснюватиме музичний супровід. Виконайте створений супровід до кожної «частини» за поданими характеристиками.

I частина:
швидко, бадьоро,
mf, f

Це весна, весна, весна.
Радість всім несе вона!
Ніжна, добра, чарівна,
Свято нам несе весна!

II частина:
повільно, спокійно
p, mp

Хмара дощиком скотилась,
Землю стала напувать,
Дітям раптом захотілось
В полі квітів назбирать.

III частина:
жваво, грайливо
mp-mf

Сміючись, веселі діти
Свій таночок завели,
Запашні яскраві квіти
У віночки заплели.

IV частина:
швидко, весело, бадьоро
mf, f, ff

Ой ти, веснонько чудова,
Бавить сонце небокрай.
Пісню слухає діброва
І чарує зелен-гай.

Динаміку – силу гучності музичного звучання, позначають так:

pp (*pianissimo*) – дуже тихо;

p (*piano*) – тихо;

mp (*mezzo-piano*) – не дуже тихо;

mf (*mezzo-forte*) – не дуже гучно;

f (*forte*) – гучно;

ff (*fortissimo*) – дуже гучно.

Знаком $\leftarrow$ **крецендо** позначають поступове посилення звучання, знаком $\rightarrow$ **дімінуендо** – поступове послаблення звучання.

Розділ III. МИСТЕЦЬКІ СКАРБИ УКРАЇНИ

Після мандрів Європою повертаймося в Україну. Дізнаймося про мистецькі скарби нашої країни!

Так і хочеться доторкнутися до свіжих пелюсток або вкусити наливне яблуко за рум'яний бочок, коли дивишся на картини української самобутньої художниці Катерини Білокур! Її творчість досягла всесвітнього визнання.

К. Білокур. Сніданок

К. Білокур. Привіт урожаю

Розглянь уважно картини. Чим вони особливі? Що ти можеш сказати про людей, які сядуть за стіл, час доби, пору року? Користуючись словами-підказками, вислови свої міркування про художню майстерність К. Білокур та її любов до України.

організованість
композиції

контрасти
кольорів

детальне
написання предметів

Українці – співочий і працьовитий народ. За легендою, Бог подарував нашому народові особливий талант – пісню. У народних піснях зберігається і передається від покоління до покоління мудрість народу. Відомо, що українці створили понад 15 тисяч народних пісень. Тож нам є чим пишатися!

Пригадай (заспівай) відомі тобі українські народні пісні. Назви вид кожної з них.

побутові

календарно-обрядові

історичні

жартівливі

ліричні

Українські народні пісні «Ой, ходить сон» у виконанні Ніни Матвієнко), «А мій милий вареничків хоче» (у виконанні дуету «Parabest»).

Порівняй твори: характер, настрій, темп. Назви кількість виконавців. До якого виду належить кожна пісня?

ДОСЛІДЖУЄМО

Українські народні мелодії можна почути у творчості сучасних виконавців і виконавиць. Сучасні ритми, тембри та манера виконання надають давнім творам нового звучання.

Пташка «Son», ВВ «Несе Галя воду».

Які нові звучання набули українські народні пісні?

Синтезатор

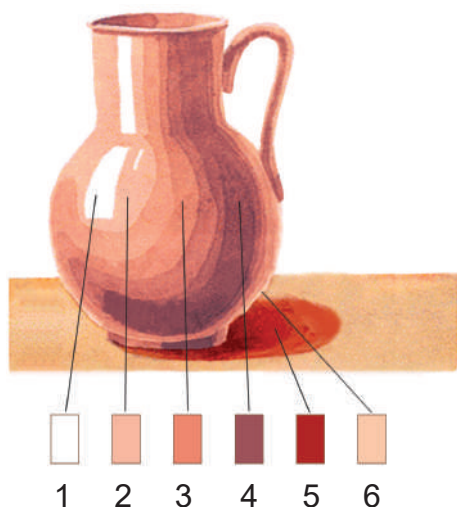
Ударна установка

Електрогітара

Досліди за схемою різницю між світлим і темним на предметі.

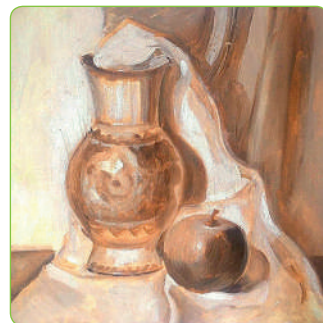
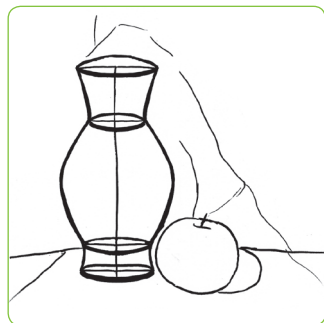

1. Відблиск.
2. Освітлена частина.
3. Напівтінь.
4. Власна тінь.
5. Тінь від предмета.
6. Рефлекс.

Зверни увагу! Щоб відтворити враження об'єму глечика, тонові відтінки кольорів потрібно прописувати за його формою. У верхній частині, що має форму циліндра, мазки прокладаються вертикально. У нижній частині, що має форму кулі – заокруглено.

Намалюй натюрморт у кольоровій гамі коричневого кольору аквареллю або гуашшю за твоїм вибором. Передай тоновими відтінками коричневого кольору різницю між світлим і темним на предметах.

Тон – характеристика кольору.

Заспівай українську народну пісню «Веснянка» у відповідному настрої, соло та у складі різних ансамблів.

Музична партитура пісні «Веснянка» з двома рядками нот і відповідними текстами українською мовою.

Рядок 1: Ве - се - ла вес - нян - ка да - ле - ко лу - на - є, да - ле - ко лу - на - є.

Рядок 2: Бурх - ли - ва - я річ - ка вже кри - гу ла - ма - є, вже кри - гу ла - ма - є.

2. Сніги розтопились,
Злилися струмками, (двічі)
Земля молодіє,
Укрилась квітками. (двічі)

3. З чужої чужини,
З далекого краю (двічі)
Пташки прилетіли
До рідного краю. (двічі)

Види музичних ансамблів

Дует

Тріо

Квартет

МИСТЕЦТВО З ГЛИБИНИ ВІКІВ

Відвідаємо куточки України, які славляться на увесь світ керамікою: місто Косів Івано-Франківської області; селище Опішня, що на Полтавщині; місто Васильків Київської області.

Косівська кераміка

Опішнянська кераміка

Васильківська кераміка

Розглянь розписи кераміки. Скористайся підказками, визнач їхні характерні особливості.

зелені, жовті та коричневі елементи візерунка на білому тлі, доповнені рисочками

світло-жовтий колір візерунка з блакитними та зеленими елементами рослинного орнаменту на червоно-коричневому тлі, доповнений лініями

блакитні, жовті, зелені, коричневі елементи візерунка на світло-коричневому тлі, доповнені геометричними орнаментами

Керáміка – це вироби з опаленої глини.

З екранів телевізорів чи комп'ютерів або радіо ми можемо чути народні пісні у виконанні хору. Хори виконують пісні **a cappella** чи під інструментальний супровід (із акомпанементом).

Національний заслужений академічний народний хор України імені Григорія Верьовки

Українські народні пісні: «Із сиром пироги» (обробка В. Маруніча у виконанні Національної заслуженої капели бандуристів України імені Г. Майбороди), «Якби я мала крила орлині» (у виконанні театру пісні «Джерела»).

Національна заслужена капела бандуристів України імені Г. Майбороди

Який характер пісні «Із сиром пироги»? Хто виконує пісню? Як виконується пісня – солістом, хором, із супроводом чи без нього? Схарактеризуй виконання пісні «Якби я мала крила орлині».

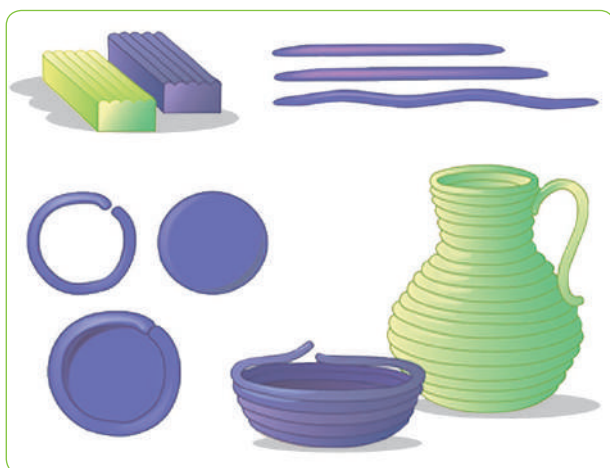
A capella – спів без інструментального супроводу.

Уяви, що ти у гончарній майстерні. Досліди, як глина стає посудом.

Колективна творча робота: виліпи посуд із пластиліну прикрась ліпними українськими візерунками. Разом із дітьми твого класу оформіть виставку.

Гончарство – вид декоративно-прикладного мистецтва, твори якого (посуд, кахлі, іграшки тощо) виготовляють із глини.

Розучи і виконай пісню «Ой, є в лісі калина» а *capella* та під акомпанемент.

Ой, є в лі - сі ка - ли - на, ой, є в лі - сі ка - ли - на.
 Ка - ли - на, ка - ли - на, ко - ма - ри - ки-дзюб - ри - ки ка - ли - на.

2. Там стояла дівчина, (двічі)
 Дівчина, дівчина.
 Комарики-дзюбрики, дівчина.
3. Цвіт-калину ламала, (двічі)
 Ламала, ламала.
 Комарики-дзюбрики, ламала.
4. Та й в пучечки в'язала, (двічі)
 Вязала, в'язала.
 Комарики-дзюбрики, в'язала

Разом із друзями створіть інструментальний ансамбль і виконайте інструментальний супровід до пісні.

4/4
 4/4
 4/4
 4/4

ВІД ТРАДИЦІЙ ДО СУЧАСНОСТІ

Українське народне килимарство має давні традиції. Виробляли килими з овечої вовни, іноді для основи використовували коноплі або льон. Фарбували нитки лише природними барвниками з місцевих рослин. Ткали на верстатах.

Гуцульський килим

Подільський килим

Які кольорові поєднання характерні для килимів різних куточків України? Опиши елементи, виткані на килимах. Назви особливості композиції килимів.

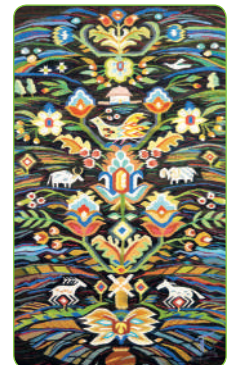
Завітаємо у Решетилівку на Полтавщині. Там художники та художниці створюють килими і гобелени, поєднуючи авторські пошуки зі збереженням народних традицій.

*О. Пілюгіна
за ткацтвом*

*О. Пілюгіна
«Зоряний»*

*Є. Пілюгін
«Земля»*

Схарактеризуй особливості композиції решетилівських килимів.

Народні мелодії звучать не тільки у вокальному, але і в інструментальному виконанні. Їх виконують інструменти – солісти, ансамблі або цілі оркестри.

Оркестр, до складу якого входять народні музичні інструменти, має відповідну назву, наприклад, **оркестр українських народних інструментів**.

Народні мелодії у виконанні оркестру народних інструментів (на вибір).

Тембри яких українських народних інструментів ти упізнаєш?

Національний академічний оркестр народних інструментів

ДОСЛІДЖУЄМО

Роздивися українські народні інструменти. У мережі Інтернет поцікався їхнім тембром і звучанням.

Козобас

Дримба

Окарина

Бугай

Дуда

Кувці

Тулумбас

Створи композицію з українською хатинкою у техніці ниткографія. Використай картон, джгутові нитки, клей.

Поміркуй, чим килим відрізняється від тканого рушника.

Ткацтво рушника

Кролевецькі рушники

Відгадай загадки. Знайди зображення-відповідь.

Барабан йому за брата,
В танці любить він кружляти:
Відбиває ритм, дзвенить
І красиво бубонить.

Що за гість прийшов у дім?
Скільки гудзиків на нім!
А почнеш їх натискати, –
Починає гість співати.

Дерев'яне, а не полінце.
Шість дірочок має,
весело співає.

Україну прославляє,
Хоч слів не знає.
Тугу людям розганяє
Багатострунний спів.
У похід її з собою
Брав козак Мамай.
Мов ясну леліав зброю,
Хто вона: вгадай?

Як смичок струни торкнеться,
Вона піснею озветься.
Дуже ніжну душу має,
Що сміється і ридає.

Пригадай запис нот. Створи ребуси, використовуючи мистецькі слова: **регістр**, **фортісімо**, **рельєф**, **фарба**, **мінор**. Що вони означають?

ВІД ТРАДИЦІЙ ДО СУЧАСНОСТІ (продовження)

Національні народні традиції пов'язують людей невидимою ниточкою з минулим, живлять (традиції) душу, дають наснагу майбутнім поколінням творити і любити рідну землю понад усе. Подивись, які незбагненні квіткові мотиви і надзвичайні художні образи зображені на картинах Марії Приймаченко. Мисткиня черпала наснагу в народній творчості і здобула світове визнання і славу.

Поділись своїми враженнями та емоціями від картин. Про що, на твою думку, хотіла розповісти людям народна умілиця? Схарактеризуй творчість М. Приймаченко. Чому вона вважається «скарбом» України?

Українське народне танцювальне мистецтво тісно пов'язане з піснями. Більшість танців народжувалися як пісні-танці, а вже потім їх почали виконувати як танцювально-інструментальні твори.

Найвідоміші українські танці – візитівки України, це **гопак** і **козачок** (або козак).

Перегляд. Гопак, козачок.

Хто виконує танці? Які рухи танцівників тебе вразили?

Національний заслужений академічний ансамбль танцю України імені Павла Вірського

ДОСЛІДЖУЄМО

Одним із найпоширеніших у західних областях України є груповий чоловічий танець **аркан**. Подібно до гопака, у ньому виявляється сила, витривалість, відвага. Виконується він у колі, з різними фігурами, з топірцями у руках.

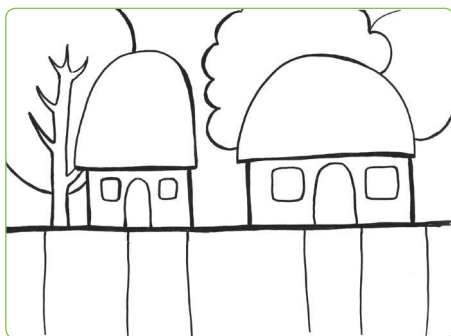
В. Дувірак. Аркан

Подивись, як додають настроя та милують око настінні розписи з українськими мотивами.

Створи ескіз композиції з будиночками для настінного розпису. Покажи красу рідного краю. Техніку виконання обери за власним уподобанням.

Розучи дитячу пісню-танець «Гопачок» (автор музики невідомий, вірші В. Ладижця).

Чо-бо - тя - та - дро-бо - тя - та, цок-цок-цок, цок-цок-цок! Тож хо - дім хо -
 ді - мо ра-зом у та-нок у та-нок! Ой гоп го-па-ка! У нас му - зи - ка та-ка!
 Що не вси - диш, не всто - їш. Гей, да - вай, да - вай хут - ціш!

Пригадай танцювальні рухи, які ти знаєш, виконай їх у колективному танці під власний спів.

Вихилясник

Притупування

Підскок

НАЦІОНАЛЬНІ КОЛОРИТИ МИСТЕЦТВА УКРАЇНИ

Традиції народів і національностей, які проживають в Україні (білоруси, поляки, вірмени, азербайджанці, татари, грузини, молдавани, росіяни, євреї, болгари, араби та інші) наповнюють національними колоритами світ мистецтва нашої країни.

Безцінним культурним надбанням України є мистецтво кримських татар. Пишаємося тим, що кримськотатарський орнамент «орнек» – культурна спадщина України.

Роздивися уважно зразки. Назви найвиразніші елементи. Скористайся словами-підказками, поміркуй до яких видів ремесел належать твори на світлинах.

кераміка

килимарство

вишивка

художнє панно

Своєрідне, наповнене національним колоритом мистецтво кожного народу України захоплює і надихає.

Й. Брамс. «Угорський танець» № 5, кримськотатарський народний танець «Хайтарма», Р. Лагідзе «Тбілісо».

Схарактеризуй кожний музичний твір. Визнач особливості мелодії, ритму, темпу.

Перегляд. Мікіс Теодоракіс. «Сиртакі». «Молдавеняска».

багатоголосна

спокійний

швидкий

запальний

одноголосна

повільний

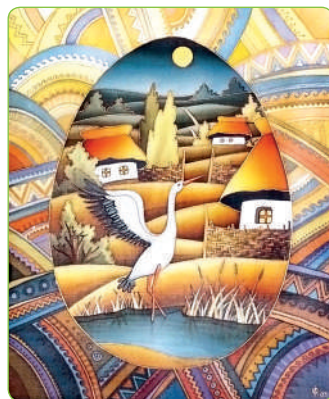
помірний

ДОСЛІДЖУЄМО

Робота в групі. Прочитай виразно вірш Н. Зарічної. Разом із друзями придумайте ритмічний супровід до нього і виконайте його.

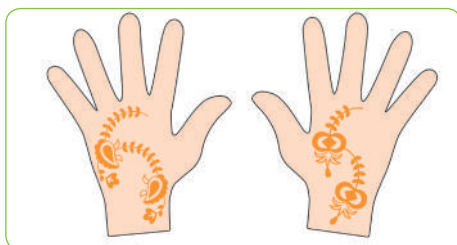
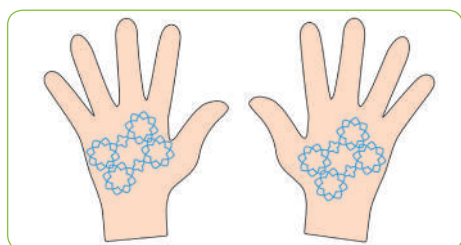
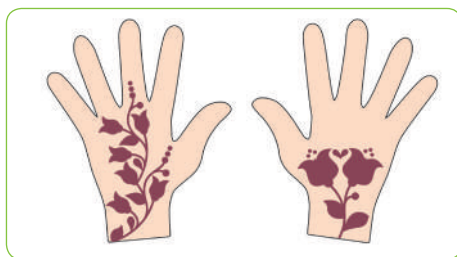
Я тримаю у руці
Кольорові олівці.
Хочу я намалювати
Кримські гори і Карпати.
Степ і пагорби Дніпрові,
І озера, і діброви,
І веселку, і калину,
Чорне море і Дунай –
Все це наша Україна,
Наш чудовий рідний край!

Л. Соболь. Писанка

Прикрась обрис долоні мотивами орнаментів свого народу (нації).

Колективна робота. Разом із дітьми твого класу об'єднайте кольорові долоньки у спільну композицію «Наші національні колорити».

Заспівай пісню «Дружба» (музика О. Янушкевич, вірші М. Ясакова). У якому характері вона має виконуватися?

Зна-ють всі: ко-ли є друг, все світ - лі-ша-є нав-круг.

Як - що сам не під-ве - деш, дру-зів біль - ше ти знай -

Приспів
деш. Дру-жать сон-це і зем - ля-ля-ля, ля-ля. Дру-жать лу-ки і по-

ля - ля - ля, ля-оя. Дру-жать ді - ти на зем - лі.

І ве - ли - кі, і ма - лі.

2. Разом ходим на гурток,
Поспішаєм на каток.
Нам незгоди не страшні,
З другом весело мені.
Приспів

3. Де єднає дружба всіх,
Там лунає пісня й сміх.
Свято нам несуть у дім.
Буде весело усім.
Приспів

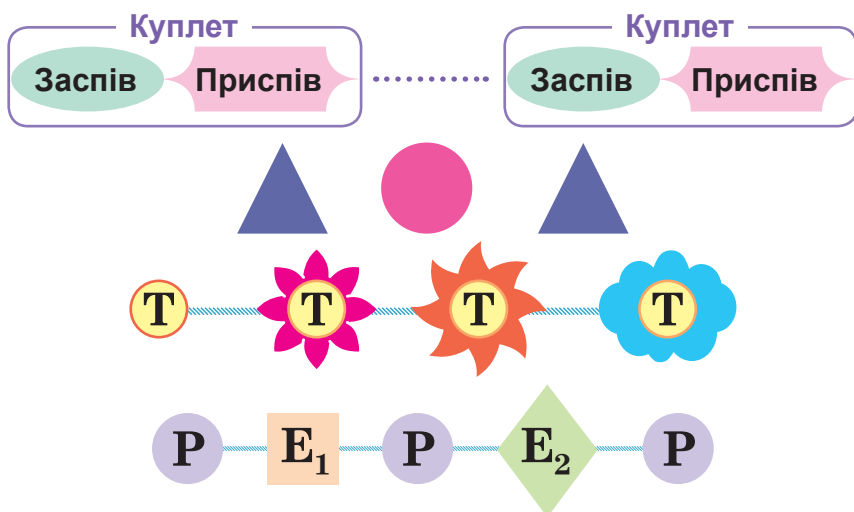
Що ж, от і закінчилася наша захоплива мистецька подорож!
Сподіваюсь, вона була цікава й пізнавальна.
Бажаю тобі яскравих позитивних художніх вражень
під час відпочинку на канікулах!

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ

1. Розкажи дітям твого класу:

- Які твори музичного мистецтва найбільше тобі запам'яталися? Яку форму вони представляють?

- Які твори образотворчого мистецтва тебе найбільше вразили? Розкажи, чим вони особливі.
- Які мультфільми та театральні вистави ти рекомендуєш переглянути друзям?

2. Пригадай назви танців, зображених на картинах.

3. До якого виду мистецтва (образотворчого чи музичного) належать слова? Які з них «єднають» різні види мистецтва?

настінний розпис

темп

тон

композиція

монотипія

мелодія

мотив

портрет

мінор

МИСТЕЦЬКА АБЕТКА

Анімалізм

Аплікація

Відтінки кольору
(червоного)

Візерунок

Кольори
основні

Кольори
похідні

Кольори
теплі

Кольори
холодні

Контур (обрис)

Кругла
скульптура

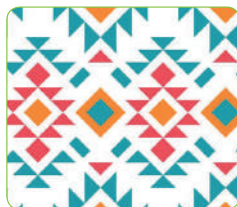
Лінія горизонту

Мольберт

Натюрморт

Орнамент
(геометричний)

Орнамент
(замкнений)

Орнамент
(рослинний)

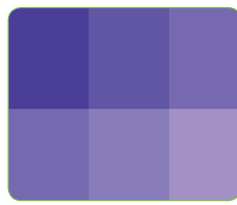
Орнамент
(стрічковий)

Портрет

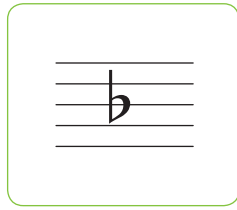
Силует

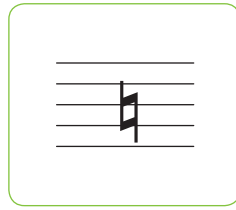
Тон кольору
(фіолетового)

Ансамбль

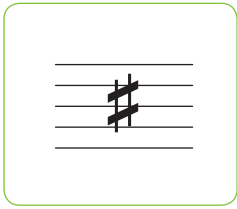
Бемоль

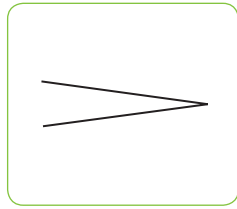
Бекар

Восьма

Дієз

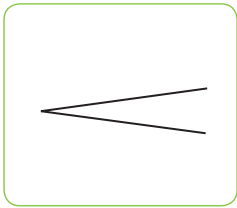
Дімінуєндо

Дует

Квартет

Крецендо

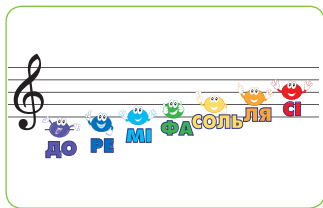
Нота з крапкою

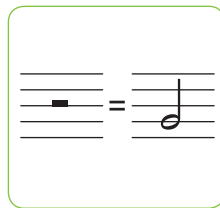
Ліга

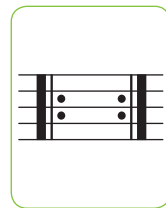
Музичні розміри

Нотний стан і ноти

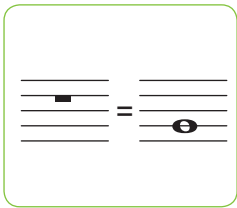
Половинна

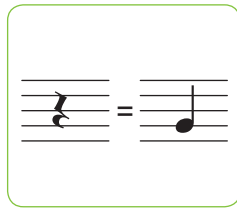
Реприза

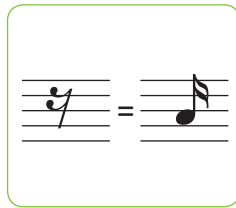
Тріо

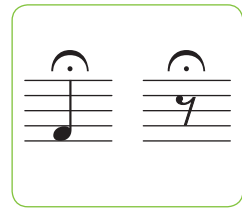
Ціла

Четвертна

Шістнадцята

Фермата

ЗМІСТ

Розділ I. МИСТЕЦЬКІ МАНДРІВКИ ДАЛЕКИМИ КРАЇНАМИ

У вихорі мистецтв	4	Арабські казки (продовження).....	28
Африканські мотиви	8	Індійські візерунки	32
Єгипетські мотиви	12	Мистецтво із секретом.....	36
Диво-сади	16	Парад новорічних персонажів.....	40
Арабські казки	20	У вирі барвистих	
Арабські казки (продовження).....	24	візерунків Мексики	44

Розділ II. ЄВРОПЕЙСЬКІ ПОДОРОЖІ

Там, де море зустрічається		У англійській казці	72
із сонцем	48	У англійській казці (продовження) ...	76
Країна міфів та олімпійських богів ...	52	Угорські мотиви	80
Чарівний Венеціанський карнавал ...	56	Веселкова архітектура.....	84
Персонажі італійської комедії	60	У ритмі Віденського вальсу	88
Світ чудес і розваг.....	64	Натюрморт – таємнича	
Грація класичного танцю	68	краса речей	92

Розділ III. МИСТЕЦЬКІ СКАРБИ УКРАЇНИ

Мистецтво з глибини віків	100	Національні колорити	
Від традицій до сучасності	104	мистецтва України	112
Від традицій до сучасності		Завдання для самоперевірки.....	116
(продовження).....	108	МИСТЕЦЬКА АБЕТКА.....	118

Навчальне видання

ЛЄМЕШЕВА Наталія Андріївна

МИСТЕЦТВО

**Підручник інтегрованого курсу для 4 класу
закладів загальної середньої освіти**

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України

ВИДАНО ЗА РАХУНОК ДЕРЖАВНИХ КОШТІВ. ПРОДАЖ ЗАБОРОНЕНО

**Підручник відповідає Державним санітарним нормам і правилам
«Гігієнічні вимоги до друкованої продукції для дітей»**

Підписано до друку 22.03.2021. Формат 70x100¹/16. Папір офсет.

Ум. друк. арк. 9,75. Наклад 13245 пр. Зам. № 405

ТОВ «АБЕТКА». Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру
видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції від 19.06.2001 р. Серія ДК № 495

32302, Хмельницька обл., м. Кам'янець-Подільський, вул. Князів Коріатовичів, 9а

Тел.: 0984253404, 0501931724, 0673808375; e-mail: abetka2017@ukr.net, <http://abetka.in.ua>

Надруковано у ПП «Юнісофт». 61036, м. Харків, вул. Морозова, 13 б,
www.unisoft.ua. Свідоцтво ДК №3461 від 14.04.2009 р. Зам. № 089/04